

Näytelmäkirjallisuus lukion äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa

Joonas Konstig

Helsingin yliopisto

Humanistinen tiedekunta

Taiteiden tutkimuksen laitos

Yleinen kirjallisuustiede

Pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2008

Sisällys

1. Johdanto.....	2
2. Opetussuunnitelma ja oppikirjat.....	4
2.1 Valtakunnallinen opetussuunnitelma.....	4
2.2 Näytelmien osuus äidinkielen oppikirjoissa.....	11
2.2.1 <i>Kivijalka</i>	11
2.2.2 <i>Käsikirja</i>	12
2.2.3 <i>Piste</i>	14
3. Opettajien arvioinnit.....	16
3.1. Lomakkeen vastaukset.....	16
3.2 Opettajan innostus – oppilaan kiinnostus?.....	51
4. Päätäntö.....	56
Lähteet.....	58
Liitteet.....	59

1. Johdanto

Tämän työn tarkoituksena on kartoittaa näytelmäkirjallisuuden opetuksen tilaa Suomen lukioissa työn tekohetkellä, keväällä 2007. Se tutkii sekä näytelmäkirjallisuuden asemaa valtion nykyisissä ja menneissä opetussuunnitelmissa että tuoreissa äidinkielen ja kirjallisuuden oppikirjoissa. Työn keskeisimpänä aineistona ovat lukion äidinkielenopettajien omat arvioinnit tilanteesta. Opettajien arvioinnit olen koonnut heidän lähettämäni kyselylomakkeeseen antamista kirjallisista vastauksista. Kyselylomake on tehty kokonaistutkimuksena eli se on lähetetty kaikille kyseisenä aikana lukiossa äidinkieltä päätoimisesti opettaneille henkilöille. Yhteistiedot olen saanut Äidinkielen opettajain liiton (ÄOL) rekisteristä. Lomakkeen kysymykset ovat muodostuneet luvussa 2 kuvaamani yleiskatsauksen pohjalta.

Olen valinnut tutkielman painotusalueelle neljä ydinkohtaa: näytelmäkirjallisuuden asema, näytelmäkirjallisuuden opetuksen tavoitteet, tunneilla käsiteltyjen teosten valintaperusteet sekä näytelmien esittäminen kouluissa. Näiden ydinkohtien nimeämisessä olen seurannut, niiltä osin kuin se on sovellettavissa, Juha Rikaman tutkimusta lukion kirjallisuudenopetuksesta ja hänen alan keskustelusta esiintuomiaan opetuksen perusulottuvuuksia (Rikama 2004, 33).

Ydinkohdat etsivät vastausta seuraaviin kysymyksiin:

Mikä asema kotimaisella ja ulkomaisella näytelmäkirjallisuudella on tällä haavaa lukioissamme? Kuinka paljon näytelmäkirjallisuutta käsitellään tunneilla ja missä määrin oppilaat lukevat näytelmiä; kuinka usein vierailaan teatterissa katsomassa esityksiä? Mitä opetetaan?

Mitä tavoitteita näytelmäkirjallisuuden opettamiselle on asetettu? Käsitelläänkö niitä osana kirjallisuudenhistoriaa vai pyritäänkö vahvistamaan kiinnostusta teatteriin taiteenlajina?

Millä perustein valitaan näytelmät ja näytelmäkirjailijat, joita opetuksessa käsitellään? Missä määrin valintaperusteina on toiminut sisällön kiinnostavuus, teoksen kirjallinen arvo, teoksen sopivuus kyseiselle ikäryhmälle, teoksen kirjallisuushistoriallinen edustavuus, teoksen kotimaisuus ja teoksen nykyaikaisuus?

Neljäntenä tavoitteena on selvittää näytelmien esittämistä lukioissa. Kuinka yleisiä esitykset ovat, kuka päättää produktioihin päätyvien näytelmien valinnoista ja minkä käytännön mukaan?

Suomen Näytelmäkirjailijaliitto on ollut mukana kyselyn laatimisessa ja mahdollistanut tutkimuksen stipendillään.

2. Opetussuunnitelma ja oppikirjat

2.1 Valtakunnallinen opetussuunnitelma

Valtakunnallinen opetussuunnitelma on Opetushallituksen (entinen Kouluhallitus) valmistama julkinen asiakirja, jonka tehtävä on sekä välittää valtakunnalliset opetuksen perusteet että kuvata periaatteita ja arvoja, joihin opetuksen sisällöt perustuvat. Opetussuunnitelma on keskeinen opetustyötä ohjaava asiakirja, jonka perusteella koulutyötä koskevat ratkaisut tehdään. Se on valtakunnallinen, aiemmat määräykset kumoava ja kaikkia sen piiriin kuuluvia oppilaitoksia velvoittava. Lukion opetussuunnitelma käsittää sekä lukio-opetuksen yleiset tavoitteet että kunkin oppiaineen yksittäiset tavoitteet.

Lukion opetussuunnitelmat on uudistettu vuosina 1941, 1985, 1994 ja 2003. Taajaan uudistetut opetussuunnitelmat todistavat osaltaan, että vuosisadan loppu on ollut lukio-opetuksessa rakenteellisten muutosten aikaa (Rikama 2004, 17).

Ajat olivat tietysti 1980-luvulle tultaessa muuttuneet sota-ajoista. Vanha, vuoden 1941 opetussuunnitelma (OPS41) painotti kotimaista kirjallisuutta ja kansallisia ikoneja. Nimeltä mainittiin Runeberg, Kivi, Canth, Aho, Pakkala, Linnankoski, Leino, Koskenniemi ja Sillanpää. Suositeltiin myös perehtymistä joihinkin maailmankirjallisuuden mestareihin, joista esimerkkeinä tarjottiin Shakespeare, Molière ja Ibsen, kolme näytelmän suurta nimeä. (Mt, 20.)

Vaikka 1960- ja 1970-luvuilla käytiin vilkasta keskustelua kirjallisuudenopetuksesta ja sen tehtävästä, OPS41 säilyi silti vuoteen 1985 asti. Kirjallisuudentutkimuksen puolella Suomessa oli tällä välin edetty vanhasta pitkälti biografistisesta lähtökohdasta uskriteikin suuntaan (mt, 24).

Äidinkielellä oli vuoden 1985 opetussuunnitelmassa (OPS85) yhteensä kahdeksan kurssia koko kolmivuotisen lukion aikana. Tavoitteissaan se pitää keskeisenä kielen ja ajattelun ja vuorovaikutuksen kytkeytymistä toisiinsa: kielen hallinta on tärkeää sekä päättelykyvyn ja luovan ajattelun että

yhteistyötaitojen kehittymisen kannalta. Kirjallisuus tarjoaa ”esteettisiä kokemuksia, tietoja, aineksia mielikuvitukselle ja virikkeitä arvokysymysten pohdintaan ja oppilaan omaan ilmaisuun”. Oppilaasta ”voi tulla valikoiva lukija sekä kulttuuripalvelujen käyttäjä”. (OPS85, 51–52.)

Pakollisista kurseista kolmas *Kielen vaihtelua; kaunokirjallisuuden aihepiirejä ja lajeja* tarkastelee kirjallisuuden lajeja ja sen käyttämiä keinoja. Sen oppisisältöihin kuuluu kielenkäyttötaitoja kuten ”esittävä lukeminen” sekä kirjoittamisen puolella ”elämyksellinen ja seipiteinen kirjoittaminen (esim. kuvaus, kertomus, novelli, runo, dialogi, kooste)”. Näytelmäkirjallisuutta, draama taikka teatteria ei OPS85:ssä enemminkin mainita.

OPS85 pyrki lisäämään yksittäisten koulujen ja kuntien päätösvaltaa opetuksessa, toki valtiovallan yleisesti säätämässä rajoissa (mt, 6,16). Vuoden 1994 opetussuunnitelma (OPS94) meni tässä vielä pidemmälle. OPS94 perustelee olemassaoloaan maamme kokemalla ”yhteiskunnallis-taloudellisella kehityksellä”. Talouden kriisiin viitataan heti seuraavassa kappaleessa. Koulun tehtäväksi OPS94 mainitsee sellaisten valmiuksien kehittämisen, jotka auttavat kohtaamaan muutoksia ja ratkaisemaan ongelmia. Maailma muuttuu, ja eri oppiaineiden vanhentunutta ja merkitykseltään vähentynyttä ainesta on jatkuvasti karsittava ja korvattava uudella. (OPS94, 10.) Kansainvälistymisen haasteet mainitaan keskeisinä ja monikulttuurisuus tulee kasvatusohjelmaan mukaan. Yrittäjyyden merkitystä pidetään nousevana: ”Lukiossa yrittäjyys painottuu yritteliäisyyteen, omatoimisuuteen, itsenäiseen työskentelyyn ja vastuunottoon omista opinnoista” (mt, 9). Osin näillä syillä perusteltiin luokattomaan lukioon siirtymistä. Uudesta luokattomasta järjestelmästä maalailtiin kuva, jossa ”opiskelijat liikkuvat joustavasti sekä kooltaan että koostumukseltaan erilaisissa ryhmissä ja eri opettajien ohjauksessa”(mt, 21). Tätä varten opettajalta edellytettiin ”perinteisten käsitysten ja asenteiden tarkistamista” (mt, 22).

Päätösvalta koulumaailmassa siirtyi yhä enemmän kouluille, luokaton järjestelmä ja valinnaisuutta korostava tuntijako tarjosivat lukiolle keinot painottaa omaa erikoisosaamistaan ja näin loivat erikoislukiota.

Kaikille opiskelijoille pakollinen opetusaika väheni äidinkielessä kuuteen kurssiin, eli 25 prosenttia. Äidinkieli mainitaan OPS94:ssä tärkeänä elämänhallinnan välineenä ja identiteetin rakentajana. Kurssien sisällöt OPS94 määrittelee lyhyesti muutamalla lauseella. Kurseista toinen, *Taiteesta omaan ilmaisuun*, pitää sisällään esittävät taiteet: ”Kurssilla tutustutaan fiktion ja esittävien taiteiden, esimerkiksi teatterin ja elokuvan lajeihin ja tutkitaan niiden ilmaisutapoja. Opiskelijat ohjataan löytämään omia ilmaisutapojaan ja monipuolistetaan sekä puheilmaisun että kirjallisen ilmaisun taitoja.” (Mt, 38.)

Syventävien opintojen yhteydessä mainitaan, että niiden tarkoitus on kehittää sekä puheviestinnän että kirjoittamisen ja lukemisen taitoja. Muita mahdollisia syventävien opintojen aihepiirejä ovat ”kielitaidon erikoisalueet, jokin kirjallisuuden erikoisalue tai aikakausi ja teatteri” (mt, 39).

Kirjallisuuden opetusta ohjaa ”vastaanoton tutkimuksen mukainen käsitys lukemistahtumasta, tekstin ja lukijan vuorovaikutuksesta ja kirjallisuuden vastaanoton aikasidonnaisuudesta” (39). Kirjallisuuskäsitys tulee siis OPS94:ssä leimallisesti reseptioesteettisestä näkökulmasta.

1997 oppiaineen nimi vaihtui nykyiseksi äidinkieli ja kirjallisuus. Nimenmuutos pyrki varmistamaan kirjallisuuden aseman, koska pelättiin että juuri kirjallisuus vähentyneiden kurssien myötä jäisi opetuksessa paitsioon. (Rikama, 46.)

Viimeisin, vuonna 2003 laadittu ja 2005 käyttöön otettu OPS03 ei yleistavoitteiltaan suuresti edeltäjistään poikkea. Nyt osallistuminen taide- ja kulttuurielämään saa kuitenkin maininnan jo yleistavoitteissa: lukion tulee kannustaa opiskelijoita taiteelliseen toimintaan ja taide- ja kulttuurielämään osallistumiseen (OPS03, 13). Viestintä- ja vuorovaikutustaidot sekä maailman tilan tiedostaminen saavat painokkaammat ilmaisut. Erilaiset vähemmistöt (saamelaiset, romanit, maahanmuuttajat) saavat tarkemman käsittelyn. Uutena lisänä OPS03 sisältää ns. ainekokonaisuudet, joita opetuksessa tulee soveltaa kunkin oppiaineen mahdollistamalla tavalla, ja joiden tehtävänä on toimia ”opetusta eheyttävänä suuntaviivoina ja kannanottoina”. Ainekokonaisuudet ovat aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys, hyvinvointi ja turvallisuus, kestävä

kehitys, kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus, teknologia ja yhteiskunta, viestintä ja mediaosaaminen. Nämä toimivat samalla niinä arvoina ja taitoina, joita lukio haluaa lukiolaisten oppivan. (Mt, 13–18.)

Oppiainekohtaiset periaatteet ja arvot äidinkielen ja kirjallisuuden osalta lainaan tähän kokonaisuudessaan.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta ohjaa näkemys äidinkielestä käsitejärjestelmänä, jolla ihminen jäsentää maailmaa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta. Äidinkielen myötä ihminen omaksuu yhteisönsä kulttuurin ja rakentaa omaa identiteettiään. Tämä mahdollistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä kulttuurin jatkuvuuden ja sen kehittämisen.

Oppiaineena äidinkieli ja kirjallisuus on lukio-opetuksen keskeinen taito-, tieto-, kulttuuri- ja taideaine, joka tarjoaa aineksia kielelliseen ja kulttuuriseen yleissivistykseen. Se saa sisältöjä kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteistä sekä kulttuurin tutkimuksesta. Kielen, kirjallisuuden ja viestinnän tietoja sekä lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän taitoja opitaan erilaisissa viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus opastaa arvostamaan omaa kulttuuria ja kieltä. Oppiaine ohjaa monikulttuurisuuden ja monikielisuuden ymmärtämiseen ja kielelliseen ja kulttuuriseen suvaitsevaisuuteen.

Lukion kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on kaunokirjallisuuden ymmärtäminen, tekstien erittelemine ja tulkitseminen eri näkökulmista. Kaunokirjallisuus tarjoaa aineksia henkiseen kasvuun, kulttuuri-identiteetin muodostumiseen ja omien ilmaisuvarojen monipuolistamiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus tähtää sellaisiin viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin, jotka luovat riittävät edellytykset jatko-opinnoille, osallisuudelle työelämässä ja aktiiviselle kansalaisuudelle. Sosiaalinen vuorovaikutus ja oppiminen perustuvat monipuoliseen viestintäosaamiseen ja vankkaan luku- ja kirjoitustaitoon sekä taitoon käyttää kieltä tilanteen vaatimalla tavalla. Oppiaine äidinkieli ja kirjallisuus ohjaa aktiiviseen tiedon hankkimiseen, tiedon kriittiseen käsittelyyn ja tulkintaan.

Opetuksessa pyritään oppiaineen sisäiseen integraatioon, sillä eri tieto- ja taitoalueet ovat toiminnallisessa yhteydessä toisiinsa. Niitä yhdistävänä tekijänä on kieli ja näkemys ihmisestä tavoitteellisesti toimivana, itseään ilmaisevana, merkityksiä tulkitsevana ja tuottavana viestijänä.

Opetuksen tavoitteina OPS03:ssa pidetään, että opiskelija:

- syventää tietojaan kielestä, kirjallisuudesta ja viestinnästä ja osaa hyödyntää niihin liittyviä käsitteitä
- syventää ja monipuolistaa viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan niin, että hän pystyy tavoitteelliseen ja tarkoituksenmukaiseen vuorovaikutukseen
- oppii käyttämään kieltä entistä tarkoituksenmukaisemmin sekä puheessa että kirjoituksessa
- oppii ymmärtämään ja analysoimaan tekstin ja kontekstin suhdetta
- syventää tekstitaitojaan siten, että hän osaa eritellä, tulkita, arvioida, hyödyntää ja tuottaa erilaisia tekstejä entistä tietoisempina niiden tavoitteista ja konteksteista
- oppii arvioimaan tekstin ilmaisua, esimerkiksi retorisia keinoja ja argumentaatiota, sekä soveltamaan tietojaan tekstien vastaanottamiseen ja tuottamiseen
- syventää kirjallisuuden tuntemustaan ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa kirjallista yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään ja rakentaa maailmankuvaansa
- hallitsee kirjoitetun kielen normit ja ymmärtää yhteisen kirjakielen tarpeellisuuden
- osaa valikoida ja kriittisesti arvioida erilaisia tietolähteitä, tiedon luotettavuutta, käyttökelpoisuutta ja tarkoituksiperiä, osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknikkaa oppiaineen opiskelussa
- nauttii kulttuurista ja arvostaa sen monipuolisuutta. (Mt, 19-20)

Kaiken kaikkiaan ei mullistuksia edellisiin OPS:iin nähden ole tullut.

Kaikille lukion oppimäärän suorittajille pakollisia kursseja on kuusi ja ne on nimetty seuraavan tavoin: *Kieli, teksti ja vuorovaikutus, Tekstien rakenteita ja merkityksiä, Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa, Tekstit ja vaikuttaminen, Teksti, tyyli ja konteksti* sekä *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti*. Näistä kurssi *Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa* (ÄI3) sisältää erilaisten kirjallisuuden lajien käsittelyn, näiden joukossa draama. Kurssikuvaus kertoo, että ”Opiskelijoiden käsitys kaunokirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä syvenee”. Kurssin keskeisissä tavoitteissa ei nimetä eri kirjallisuuden lajeja tai kulttuurisia tavoitteita. Keskeiset sisällöt määritellään näin:

- kirjallisuuden erittelyä ja tulkintaa tulkinnan kannalta perusteltua käsitteistöä ja lähestymistapaa hyödyntäen
- proosa kirjallisuudenlajina: kerrontateknisiä keinoja, esimerkiksi kertoja, näkökulma, aihe, henkilö, aika, miljö, teema, motiivi
- lyriikka kirjallisuudenlajina: käsitteinä esimerkiksi runon puhuja, säe, säkeistö, rytmi, mitallisuus, toisto, kielen kuvallisuus

- draama kirjallisuudenlajina
- novellien, runojen ja draaman erittelyä
- kirjallisuuden keinojen käyttöä omissa teksteissä (Mt, 22.)

Draama käsitellään siis lukion opetussuunnitelman mukaisesti kolmannella kurssilla kaikkiaan kuudesta pakollisesta kurssista. Tähän kurssiin draama kuuluu yhtenä kolmesta keskeistä kirjallisuudenlajista (proosa, lyriikka, draama).

Tämän lisäksi opetussuunnitelma tarjoaa kolme syventävää kurssia (*Puheviestinnän taitojen syventäminen, Tekstitaitojen syventäminen ja Kirjoittaminen ja nykykulttuuri*), mutta kurssi kolme on yhä ainoa, jolla draama mainitaan. Teatteria ei suomenkielisen äidinkielen ja kirjallisuuden opetussuunnitelmassa mainita. Vertailun vuoksi todettakoon seuraavat havainnot:

* Äidinkielenään ruotsia puhuvat lukio-opiskelijat lukevat äidinkielen ja kirjallisuuden pakollisella kurssilla 4 (*Pohjoismaisia tekstejä, M04*) pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuden historiaa sekä pohjoismaista kulttuuria. Kirjallisuuden opetuksessa kerrotaan painotettavan näytelmäkirjallisuutta. Kurssin tavoitteiksi mainitaan muun muassa ”hallitsee näytelmäkirjallisuuden keskeisen sanaston” ja ”oppii keskustelemaan näytelmäkirjallisuudesta sekä kirjoitetuista teksteistä käsin että esitettyjen näytelmien pohjalta.” Kurssin keskeisiin sisältöihin taas on kirjattu ”näytelmien analysointia ja teatterissakäyntejä” sekä ”tekstien lukemista, dramatisointia ja jäsentämistä”. (Mt, 30.)

* Äidinkieli ja kirjallisuus, romanikieliset. Pakollinen kurssi 5 *Romanien kirjallisuus ja muu taide (ÄIR5)* tutustuttaa romanikieliseen kirjallisuuteen ja taiteeseen. Kurssin sisältönä on erilaisten romanikielisten tekstien, myös näytelmien tulkitsemista sekä ”romanikielinen fiktiivinen tuotos, esimerkiksi runo, dialogi, pienoisenäytelmä tai videofilmi”. (Mt, 46.)

* Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä. Oppiaine sisältää pakollisella kurssilla 5 (*Suomalainen kulttuuri tutuksi, S25*) yhtenä keskeisenä sisältönä on ”opintokäynti tai taide-esityksen katsominen, esimerkiksi

teatterikäynti”. (Mt, 55.)

* Äidinkielenomainen ruotsi suomenkielisten lukioiden kaksikielisille oppilaille. Oppiaine sisältää pakollisella kurssilla 6 (*Kulttuuri ja sen tekijöitä*, RUÄ06) sisällön ”Kurssilla tehdään myös teatterivierailu tai opintokäynti.”(Mt, 77.)

* Äidinkielenomainen suomi, kaksikielisille suomenruotsalaista lukiota käyville. Sisältää pakollisella kurssilla 6 (*Suomalainen kulttuuri ja kirjallisuus*, FIM6) sisällön ”[k]urssilla voidaan käydä myös teatterissa tai tehdä muunlainen opintokäynti.” Suullisen ilmaiskyvyn syventävän kurssin (FIM7) voi päättää ”suulliseen esitykseen, lausuntatilaisuuteen tai näytelmän esittämiseen”. (Mt, 87.)

Näytelmien ja dramatisointien tuottaminen, näytelmien esittäminen ja teatterissa vierailu ovat siis kirjattuina opetussuunnitelmaan, mutta eivät suomen kieltä äidinkielenään lukevien oppiaineeseen.

2.2 Näytelmien osuus äidinkielen oppikirjoissa

Käyn seuraavaksi lävitse valikoiman ajankohtaisia lukion äidinkielen ja kirjallisuuden oppikirjoja selvittääkseni, miten niissä käsitellään näytelmäkirjallisuutta. Olen valinnut kolmen suurimman kustantamomme yleisessä käytössä olevat oppikirjat *Kivijalka*, *Käsikirja* ja *Piste*.

2.2.1 *Kivijalka*

Kivijalka – Lukion äidinkielen ja kirjallisuuden oppikirja on Tammen kustantama oppikirja, jonka tekijät ovat Karl Grün, Satu Grünthal ja Tuula Uusi-Hallila. Uudistettu laitos vuodelta 2004 kertoo noudattavansa uutta opetussuunnitelmaa ja ottavansa myös huomioon uuden ylioppilaskokeen vaatimukset.

Kivijalka käy ”Kirjallisuus”-luvussaan läpi kirjallisuuden lajeja (proosa, runous, novelli) sekä kirjallisuustieteellistä lähestymistä teksteihin. Koko luku on 30 sivua pitkä. Luku sisältää lopuksi kolmen sivun aakkostetun näytelmäsananaston sekä kolme sivua näytelmän rakenteiden erittelyä Aristoteleen runousopin pohjalta. Käsiteltävinä on joukko keskeisiä käsitteitä absurdista teatterista tragediaan sekä klassisen tragedian viisi vaihetta (prologi, kehittäminen, klimaksi, taantuma, loppu). Näytelmä saa siis viidesosan koko kirjallisuuden käsittelystä.

Kirjallisuushistorian luku vie noin puolet koko *Kivijalasta*, yhteensä 153 sivua kaikkiaan 293:sta hakemistoinen. Luku käy läpi kirjallisuushistorian sekä maailmalla että Suomessa antiikista postmodernismiin.

Näytelmäkirjallisuuden kaari säilytetään läpi teoksen, yleensä juuri lyriikan ja proosan rinnalla.

Antiikin kirjallisuuden käsittelyssä draama saa oman kappaleensa epiikan ja lyriikan ohella. Teatterin käsittely aloitetaan antiikista ja Aiskhylos, Sofokles, Euripides sekä Aristofanes esitellään. Keskiajan mysteerinäytelmät sekä

maallinen teatteri antavat tietä renessanssiteatterin uudelle kukoistukselle. Commedia dell'arte esitellään merkittävänä kansanteatterin muotona. William Shakespeare saa oman lukunsa, neljä sivua: *Kivijalan* tapana on tehdä erityisen merkittävistä kirjailijoista tällaiset omat kahden – kuuden sivun pituiset kappaleensa.

Klassismin esittelyssä teatterin kehitys saa merkittävän osan, esitellään Jean Racine ja Molière. Valistuksen ja romantiikan kirjallisuudessa näytelmä ei suurta painoarvoa saa, joten seuraava varsinainen aiheen käsittely tapahtuu *Kivijalassa* Aleksis Kiven yhteydessä. Kiveä esittelevillä kuudella sivulla hänen näytelmänsä ovat keskeisellä sijalla.

Realismin ja naturalismin kappale esittelee neljä suurta teatterinimeä, Henrik Ibsenin, August Strindbergin, sekä omina alalukuinaan Anton Tšehovin kahdella ja Minna Canthin neljällä sivulla. Näytelmät saavat merkittävän roolin molempien tuotannossa. Samalla kuvataan Suomalaisen teatterin, nykyisen Suomen Kansallisteatterin, perustaminen. Kansallisteatterin avajaiset noteerataan myös kuva-aineistoissa myöhemmin.

Modernismia käsitellessä kirjallisuus jaetaan jälleen kolmeen osaan, lyriikkaan, proosaan ja draamaan. Modernistinen draama mahdutetaan yhteen sivuun, jossa esitellään Artaud'n julmuuden teatteri, absurdismi ja Brechtin eepinen teatteri. Nykykirjailijoista mainitaan sekä ulkomaisia (mm. Dario Fo, Lars Norén, Peter Shaffer) että kotimaisia näytelmäkirjailijoita (mm. Jussi Kylätasku, Reko Lundán, Laura Ruohonen, Pirkko Saisio, Kristian Smeds).

Lyhyt luku ”Puhuminen ja kuunteleminen” käsittelee erilaisia puhumisen ja vuorovaikutuksen lajeja. Siinä mainitaan puheenpitämisen auktoriteettina Aristoteles, mutta sen erityisempää viittausta teatteriesiintymiseen ei luku sisällä, kuten ei myöskään viimeinen luku, ”Kirjoittaminen ja lukeminen”.

2.2.2 Käsikirja

WSOY:n vuonna 2004 uudistettu *Äidinkieli ja kirjallisuus – Käsikirja* on muokattu muuttuvaa ylioppilaskoetta varten. Tekijät ovat Anne-Maria Mikkola,

Lasse Koskela, Heljä Haapamäki-Niemi, Anita Julin, Anneli Kauppinen, Pirkko Nuolijärvi ja Kaija Valkonen. Uusi *Käsikirja* on saanut muun muassa tekstitiedon osion, jolla kirja alkaa. Muut osiot ovat ”Kielitieto”, ”Puhuminen”, ”Kirjoittaminen” ja ”Kirjallisuus”. Kirjoittamisosio sisältää novelli- ja runoanalyysit. Kirjallisuuden puolella ”Kaunokirjallisuuden lajit” esittelee näytelmän kirjallisuuden lajina melko seikkaperäisesti: se saa 11 sivua, saman verran kuin runous. Kaiken kaikkiaan luku on 40 sivua pitkä. Näytelmäluvussa esitellään draaman historia antiikista keskiajan ja renessanssin teatteriin, klassismista modernismiin, mainitaan Stanislavskin realismi sekä moderni performanssitaidekin. Tämän lisäksi esitellään erityyppisiä näytelmiä, sekä opetetaan perinteisen näytelmän rakenne (muodossa lähtöasetelma, syventävä osa, konflikti, kriisi, käännekohta, loppu) ja alan käsitteitä.

Kirjallisuushistorian käsittely – 160 sivua kaikkiaan 510:stä – etenee *Kivijalkaa* nopeammin, mutta sisältää runsaasti enemmän kirjailijoita: kukin aikakausi sisältää tiivistetyn, maittain jaetun kirjailijalistan, jossa kirjailijat keskeisine teoksineen esitellään ytimekkäästi. Maailman- ja kotimainen kirjallisuus on jaettu omiin osioihinsa. *Käsikirja* sisältää myös kappaleen joka käsittelee muiden kulttuurien kirjallisuutta, so. Aasian, Afrikan ja Latinalaisen Amerikan kirjallisuutta.

Antiikin draaman neljä jo edellä mainittua suurta nimeä käydään läpi, Shakespearelta on valittu kahdeksan keskeistä teosta, jotka ovat saavat oman aukeamansa. Molièrillä on myös oma sivunsa. Valistuksen näytelmäkirjailijoista *Käsikirja* mainitsee *Kivijalassa* esiteltyjen lisäksi Schillerin sekä Ludvig Holbergin. Romantiikassa mainitaan myös Gogolin ja Puskinin näytelmät. Realismista modernismiin edettäessä tutut nimet esiintyvät: Absurdismi mainitaan modernismin tyylisuuntana niminä Samuel Beckett ja Eugène Ionesco. *Käsikirja* mainitsee myös Federico García Lorcan näytelmäkirjailijana.

Muiden, ei-länsimaisten kulttuureiden kohdalla ei suuremmin näytelmä esiinny: joitain näytelmiä mainitaan, mutta ei esimerkiksi vieraita teatteriperinteitä. Aiemmassa painoksessa vuodelta 1994 näitä aasialaisia

teatteriperinteitä, japanilaista, intialaista ja varjoteatteria esiteltiin neljän sivun verran. Uusittuun versioon niitä ei enää ole mahdutettu.

Suomalainen teatteri jää *Käsikirjassa* suhteellisen vähälle huomiolle. Aleksis Kiven käsittelyssä pääpaino on Seitsemällä veljeksellä, Minna Canth saa oman aukeaman näytelmälleen Työmiehen vaimo. Kuitenkaan esimerkiksi Maria Jotunin näytelmiä ei mainita, vaan seuraavat ja samalla viimeiset *Käsikirjassa* mainitut kotimaiset näytelmät ovatkin jo Eeva-Liisa Mannerin 1960-luvun näytelmiä.

2.2.3 Piste

Otavan *Piste* on vuonna 2006 painettu, Pirjo Hiidenmaan, Sari Kuohukosken, Erkki Löfbergin, Helena Ruuskan ja Tiina Salmen tekemä oppikirja, joka kertoo antavansa ”erityisaseman kirjallisuudelle, kielellemme ja kulttuurimme perustalle”. Kirja on jaettu kuuteen kurssiin, jotka on nimetty OPS:in kurssien mukaan.

Teatteri pääsee esille kolmosluvussa ”Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa”. ”Kaunokirjallisuuden päälaajat” sisältää 61 sivua, josta draamaa käsittelee 16. Teatterista kertovan kappaleen johdanto määrittelee, että ”draama on kirjallisuutta, jota esitetään yleensä teatterissa”. Sama performatiivinen näkemys näytelmäkirjallisuudesta tuli päällimmäisenä esille myös *Käsikirjassa*.

Teatteriluku käy pääasiassa läpi teatterin historiaa. Se sisältää hyvin samansuuntaiset virstanpylväät kuin edellisissäkin teoksissa: antiikki, keskiaikainen kirkkonäytelmä, commedia dell’arte, Shakespeare, Molière, realistinen näytelmä (Ibsen, Canth, Tšehov), Brechtin eppinen teatteri, nykyteatterin ilmiöitä (absurdi, performanssit). Kuten muistakin tekstityypeistä, *Piste* tarjoaa näytelmistä lukunäytteitä ja niistä tehtävänannon sekä lopuksi alan klassikoluettelon. Näytelmäklassikkoina esiintyvät nyt edellisistä oppikirjoista poiketen muun muassa Alfred Jarry, Jean Genet sekä amerikkalaiset modernit klassikot Arthur Miller, Eugene O’Neill ja Tennessee Williams. Kotimaisista klassikoista uusia mainintoja ovat esimerkiksi Arvo Salo ja Jussi Parviainen,

sekä 1990-luvun jälkeen tulleista tekijöistä Antti Raivio, Rosa Liksom, Harri Virtanen, Jari Järvelä, Juha Jokela ja Kari Heiskanen. Maria Jotuni saa *Pisteessä* muita käsiteltyjä oppikirjoja enemmän huomiota näytelmäkirjailijana.

Vaikka kirjailijoita mainitaan *Pisteessä* edellisten kaltaisissa luetteloissa, heitä ei varsinaisesti esitellä siinä missä muissa teoksissa.

Varsinainen kirjallisuushistoria tulee *Pisteessä* esillä viidennellä kurssilla. Se sisältää 96 sivua. Nyt näytelmästä tulevat mukaan enää vain varhaiset kreikkalaiset draamat, Shakespeare ja Ibsen sekä T.S. Eliotin tekstiin perustuva *Cats*-musikaali.

Luvussa 6 (”Kieli, kirjallisuus ja identiteetti”) esitellään tarkemmin Aleksis Kivi, mutta esittely keskittyy romaaniin *Seitsemän veljestä*. Myös Canth, Jotuni ja Hella Wuolijoki saavat huomiota alaotsikolla ”Naisen erilaiset roolit ja identiteetit”. Kotimaisen teatterihistorian naisvoimaisuus tulee näin sivuteitse selväksi.

Yhteenvedona äidinkielen ja kirjallisuuden oppikirjoista voi todeta, että teatteri, teatterihistoria ja klassiset näytelmäkirjailijat tulevat kussakin kirjassa hyvin esille. Kirjallisuuden lajien käsittelystä ne saavat neljäs- tai viidesosan. Teatterin käsitteistö sekä kirjallisuuden ja teatterin historia on *Pisteessä* jäänyt muita kirjoja vähemmälle. Erityisesti nykynäytelmän ja kotimaisen näytelmän edustuksessa oppikirjoissa oli suuria eroja. Tästä johtuen oppikirjan valinnalla saattaa olla siis iso merkitys.

3. Opettajien arvioinnit

3.1. Lomakkeen vastaukset

Tässä luvussa käyn läpi kyselyyni saamani vastaukset ja tarkastelen, miten näytelmäkirjallisuus tulee opetuksessa esiin opettajien arviointien valossa. Kysymykset muodostuivat johdannossa esiintuotujen kysymystenasettelujen perusteella. Suomen Näytelmäkirjailijaliitto antoi tähän oman panoksensa. Kysely suoritettiin kokonaistutkimuksena lähettämällä kyselylomakkeita Äidinkielen Opettajain Liiton rekisteristä saaduilla nimi- ja osoitetiedoilla 913 kpl. Lomakkeet postitettiin huhtikuun lopulla 2007 ja vastaus pyydettiin 31.5. mennessä. (Lomake on työn ohessa liitteenä.) Täytettyjä lomakkeita palautettiin kaikkiaan 299 kappaletta, eli kolmasosa. Vastausprosenttia 33 voi pitää hyvänä ottaen huomioon kyselyn laajuuden ja sen, ettei vastaajille tarjottu palkkiota (Lotti 1996, 49–51). Jokaiseen yksittäiseen kyselyn kohtaan eivät kaikki vastanneet, joten yksittäisten kohtien n saattaa olla vaihtelevan suuruinen.

Vastaajien jakautuminen ryhmiin sukupuolen ja iän perusteella:

Sukupuoli			
	Mies	25	8 %
	Nainen	272	92 %

Ikäjakauma			
	Alle 30-vuotiaat (1978-)	21	7 %
	30-39 v. (1968-1977)	92	31 %
	40-49 v. (1958-1967)	81	27 %
	50-59 v. (1948-1957)	64	22 %
	60 v. ja yli (1900-1947)	38	13 %

Kysymykset 1. ja 2. selvittivät opettajan kiinnostusta teatteriin. Vastanneista 92 prosenttia oli joko jossain määrin tai hyvin kiinnostunut teatterista. Kolmannen,

varovaisemman arvion ”ei kuulu läheisimpiin kiinnostuksenkohteisiini, mutta seuraan jossain määrin” antoi kahdeksan prosenttia, ja vain yksi vastaaja kertoi, ettei ole järin kiinnostunut teatterista.

Opettajat käyvät teatterissa katsomassa esitystä keskimäärin seitsemän kertaa vuodessa. Vastaukset vaihtelivat nolasta jopa neljäänkymmeneen kertaan vuodessa, mediaanin (eli vastausjakauman keskikohdan) ollessa viisi. Ahkerat teatterissakävijät nostivat siis koko joukon keskiarvoa hieman.

1. Minkälainen on suhteenne teatteriin (ympyröikää sopivin vaihtoehto)

Olen hyvin kiinnostunut teatterista ja seuraan sitä läheisesti	121	41 %
Olen jossain määrin kiinnostunut teatterista ja seuraan sitä	149	51 %
Teatteri ei kuulu läheisempiin kiinnostuksenkohteisiini, mutta seuraan sitä jossain määrin	24	8 %
En ole järin kiinnostunut teatterista	1	<1 %

2. Käyn teatterissa __ kertaa vuodessa

Keskiarvo	7,0
Mediaani	5

3. Vastanneista äidinkielen ja kirjallisuuden opettajista 66 prosenttia eli kaksi kolmesta on opettanut ilmaisutaitoa lukiossa.

3. Oletteko opettanut ilmaisutaitoa lukiossa

Kyllä	196	66 %
Ei	103	34 %

4. 15 prosenttia kertoo osallistuneensa itse teatterin tekemiseen esimerkiksi kuulumalla johonkin teatteriryhmään tai kirjoittamalla itse draamaa. Tämä tarkoittaa noin yhtä seitsemästä opettajasta, mikä kertoo jonkinasteisesta harrastuneisuudesta alalla.

4. Teettekö itse teatteria

Kyllä	44	15 %
Ei	255	85 %

Kohtia 1, 2 ja 4 käytin indikaattoreina opettajan omasta kiinnostuksesta teatteriin ja näytelmäkirjallisuuteen. Käsittelen aihetta luvun päätteeksi.

5. Äidinkielen ja kirjallisuuden opettajaksi pätevoidytään nykyään suorittamalla yliopistotason tutkinto. Oppiaineet ovat tällöin suomen kieli ja joko kotimainen kirjallisuus tai yleinen kirjallisuustiede. Toinen näistä aineista on aina pää- ja toinen sivuaine. Kyselyssä paljastui, että 84 prosenttia opettajista on sitä mieltä, ettei tämä yliopistossa annettu peruskoulutus kuitenkaan anna riittävän vahvaa pohjaa näytelmäkirjallisuuden opettamiselle.

5. Onko yliopistossa annettu peruskoulutus mielestänne antanut riittävän pohjan näytelmäkirjallisuuden opettamiselle

Kyllä	47	16 %
Ei	246	84 %

6. Niinpä moni onkin opiskellut näytelmäkirjallisuutta, teatteria tai ilmaisutaitoa peruskoulutuksensa lisäksi. 58 prosenttia vastaajista kertoi opiskelleensa näitä, eli selkeästi yli puolet.

6. Yliopistossa annetun peruskoulutuksen lisäksi oletteko opiskellut näytelmäkirjallisuutta, teatteria tai ilmaisutaitoa

Kyllä	174	58 %
Ei	125	42 %

Opettajat kertoivat avovastauksella minkälaista lisäkoulutusta he ovat hankkineet. Avovastauksen suurpiirteinen ohjeistus lomakkeessa (”mitä ja missä”) ei pyrkinyt kartoittamaan tarkasti opettajien lisäkoulutuksen tilaa, vaan antamaan vain osviittaa kentän laajuudesta ja syvyydestä.

Vastaajien kirjo vaihteli päiväkursseilla käyneistä niihin, jotka olivat esimerkiksi opiskelleet yliopistossa teatteritiedettä sivuaineena. Oppiaineista ilmaisutaito ja ilmaisukasvatus näyttäisivät olevan yleisimmät. Monella vastanneilla on opintoja sekä ilmaisutaidosta tai muista esiintymistä painottavasta alasta että teatteritieteen kaltaisesta alasta, joka on

kirjallisuuskeskeisempää. Kaiken kaikkiaan opintoja kerrottiin olevan seuraavilta aloilta (aakkosjärjestyksessä):

Aleksandertekniikka, draamakasvatus, draamakirjallisuus, draamaopintoja opettajille -kurssi, draamapedagogiikka, harrastajateatteri, ilmaisukasvatus, ilmaisutaito, improvisaatioteatteri, luova ilmaisu, puheenmuodostus, teatteri-ilmaisu, teatterikasvatus, teatterin ja draaman opettaminen, teatteritaide, teatteritiede.

Opiskelupaikoista yleisimmin mainittu oli selkeästi Jyväskylän yliopisto (30 mainintaa). Teatterikorkeakoulu mainittiin kahdeksan kertaa, yliopistoista erikseen Helsingin ja Tampereen yliopistot saivat kolme mainintaa kumpikin. Muita nimeltä mainittuja oppilaitoksia olivat Chydenius-instituutti, Hämeenlinnan kesäyliopisto, Keski-Pohjanmaan opisto, Keski-Suomen opisto, Lapin kesäyliopisto, Oriveden opisto, Oulun yliopisto, Pohjois-Karjalan opisto, Snellman-korkeakoulu, ammattikorkeakoulu Stadia, Turun kaupunginteatteri, Työväen Näyttämöiden Liitto, Ylioppilasteatteri sekä Åbo Akademi.

Kurssituksen tarjoajiksi mainittiin Kouluhallituksen ja Opetushallituksen kurssit, Opetusalan koulutuskeskus (Opeko), Äidinkielen Opettajain Liiton kesäkurssit sekä improvisaatioteatteri Stella Polaris.

Valtaosa opettajista (84 prosenttia) pitää siis saamaansa peruskoulutusta riittämättömänä näytelmäkirjallisuuden, teatterin ja/tai ilmaisutaidon opetukseen. Opettajien enemmistö (58 prosenttia) on myös opiskellut jotakin näistä aloista peruskoulutuksen lisäksi. Kuitenkaan ei löytynyt korrelaatiota sen välillä, onko opettaja tyytymätön saamaansa peruskoulutukseen, ja sen välillä, onko hän opiskellut alaa lisää oma-aloitteisesti. Sekä koulutukseen tyytyväiset että tyytymättömät opiskelivat lisää lähes täsmälleen samalla osuudella: tyytyväisistä 57 prosenttia kertoi tehneensä lisäopintoja, tyytymättömien osalta luku oli 58 prosenttia.

Tyytyväinen yliopistossa annettuun peruskoulutukseen:

Ei opiskellut lisää	20	43 %
Opiskeli lisää	27	57 %

Tyytymätön yliopistossa annettuun peruskoulutukseen:		
Ei opiskellut lisää	104	42 %
Opiskeli lisää	142	58 %

7. Opetuksessa käytetyt oppikirjat käsitelivät opettajien mielestä näytelmäkirjallisuutta yleensä sopivasti, mutta reilun viidenneksen mielestä liian vähän. Vain kahden vastaajan mielestä kaikkiaan 293:sta näytelmäkirjallisuus saa oppikirjassa liian suuren osuuden. Yleislinjauksena vastauksista näyttäisi nousevan, että hyvin maltillinen lisäys draamakirjallisuuden osuuteen oppikirjoissa voisi olla opettajien mielestä paikoillaan.

7. Käyttämäne oppikirja käsittelee näytelmäkirjallisuutta mielestänne

Liian vähän	65	22 %
Sopivasti	226	77 %
Liiankin paljon	2	1 %

Kohdassa 8. opettajia pyydettiin arvioimaan, kuinka monta prosenttia oppiaineen kokonaisopetusajasta käytettiin näytelmäkirjallisuuden käsittelyyn kullakin kurssilla viime lukuvuonna 2006–2007. Kuten muutama vastaaja huomauttikin, kyseisen prosenttiosuuden arvioiminen ei ole helppoa.

Tilastollisessa katsannossa yksittäiset virhearvioinnit kuitenkin tasoittunevat pois. Opettajien arvioiden keskiarvot ilmenevät ohessa:

Kurssi 1 (*Kieli, teksti ja vuorovaikutus*): 2,6 prosenttia

Kurssi 2 (*Tekstien rakenteita ja merkityksiä*): 3,8 prosenttia

Kurssi 3 (*Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa*): 18,2 prosenttia

Kurssi 4 (*Tekstit ja vaikuttaminen*): 4,2 prosenttia

Kurssi 5 (*Teksti, tyyli ja konteksti*): 11,7 prosenttia

Kurssi 6 (*Kieli, kirjallisuus ja identiteetti*): 7,8 prosenttia

Kurssi 7 (*Puheviestinnän taitojen syventäminen*): 7,8 prosenttia

Kurssi 8 (*Tekstitaitojen syventäminen*): 4,2 prosenttia

Kurssi 9 (*Kirjoittaminen ja nykykulttuuri*): 2,6 prosenttia

Muu, koulukohtainen kurssi: 28,1 prosenttia

Kaikkien kurssien keskiarvoksi saadaan 8,6 prosenttia

Näytelmäkirjallisuuteen käytetty aika äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen kokonaisajasta on 8,6 prosenttia, vajaa kymmenesosa. Kurssikohtaiset erot keskiarvoissa olivat huomattavat, vaihdellen muutamasta prosentista aina 28:aan. Tämän viimeisen, koulukohtaisen valinnaisen kurssin ilmoitti opettaneensa 129 vastaajaa. Se oli siis monessa koulussa hyvä mahdollisuus tutustuttaa oppilaita teatteriin. Muut näytelmäkirjallisuutta hieman enemmän sisältäneet kurssit olivat erityisesti kurssit 3 (”Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa”), mutta myös kurssi 5 (”Teksti, tyyli ja konteksti”), joka käsittelee kirjallisuuden historiaa.

Juha Rikama on väitöskirjassaan tutkinut äidinkielen opettajien kaikkeen kirjallisuuden käsittelyyn käyttämää aikaa kokonaisopetusajasta. Yhtälailla opettajien omaa arviointia käyttäen Rikama sai lukuvuonna 2000–2001 opettajien arvioiden keskiarvoksi 46 prosenttia. Tämä osuus äidinkielen ja kirjallisuuden opetusajasta olisi siis käytetty kirjallisuuden käsittelyyn. Edellisinä kyselyvuosina 79-80 ja 89-90 Rikama sai vastaavasti lukemat 36 prosenttia ja 37 prosenttia (Rikama 2004, 49). Tämän mukaan kirjallisuus olisi noussut merkittävydessä ehkäpä juuri 1997 tapahtuneen oppiaineen nimenmuutoksen myötä. Rikama ei käsitellyt näytelmäkirjallisuuteen erityisesti käytettyä aikaa, mutta me voimme suuntaa-antavasti verrata omaa keskiarvoamme (9 prosenttia) tähän Rikaman lukemaan ja todeta näytelmäkirjallisuuden saavan näiden lukujen valossa (9 prosenttia 46:sta) noin viidesosan kaikesta kirjallisuuteen käytetystä ajasta (19,6 prosenttia). Tämä on keskimäärin hieman pienempi kuin mitä luvussa kaksi tarkastelemieni oppikirjojen osuudet kirjallisuudesta olivat. Toisaalta kirjallisuushistorian opetukseen mahdutetusta näytelmäkirjallisuudesta en tehnyt sivumääräistä arviota, koska se jakaantui yksittäisiin kappaleisiin pikemminkin kuin sivumäärältään laskettavissa oleviin kokonaisuuksiin. Oletettavasti

kirjallisuushistorian painottuminen muuhun kuin näytelmäkirjallisuuteen saattaa pudottaa näytelmäkirjallisuuden osuuden kaikesta kirjallisuuden opettamiseen käytetystä ajasta lähelle tätä noin viidesosan arviota.

9. Näytelmiä luettiin kursseilla melko satunnaisesti. Usein opettajat tarjosivat lukulistaa, joka sisälsi myös näytelmäkirjallisuutta, jolloin osa oppilaista valitsi näytelmän luettavakseen. Tämä käytäntö tuotiin esille monesti vapaa kommentointi -osuudessa. Koko ryhmän kanssa luettuja yhteisiä näytelmiä esiintyi vähemmän. Näin ollen kysymys, jossa kysyttiin koko luokan yhdessä lukemien näytelmien määrää, ei ehkä tarjonnut havainnollisinta mahdollista kuvaa näytelmien luvusta. Keskimääräiset arvot jäivät vastauksissa kultakin kurssilta alle yhden kokonaisen näytelmän. Seuraavassa yhteisesti luettujen näytelmien määrien keskiarvot:

Kurssi 1: 0,1

Kurssi 2: 0,2

Kurssi 3: 0,9

Kurssi 4: 0,1

Kurssi 5: 0,5

Kurssi 6: 0,4

Kurssi 7: 0,2

Kurssi 8: 0,1

Kurssi 9: 0,1

Muu, koulukohtainen kurssi: 0,6

Kurssilla kolme ("Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa") keskiarvo on korkein, lähes yhden. Tällä kurssilla vastausten mediaani ja moodi olivat 1. Näin ollen en tee luvuille suurta vääryyttä tiivistäessäni, että kukin oppilas on tällä pullonkaulakurssilla lukenut yhden näytelmän. Näin ollen lukiosta valmistunut oppilas olisi mitä todennäköisimmin lukenut ainakin yhden näytelmän.

Kuten kohdassa kahdeksan todettiin, kurssi kolme sisälsi myös pakollisista kursseista eniten näytelmäkirjallisuudelle allokoitua opetusaikaa.

Entä mitä näytelmiä luettiin? Kohta **10.** oli avovastaus, jossa opettajat toivat esiin muistamiensa näytelmiä, joita yksi tai useampi oppilas oli lukion aikana lukenut. Siinä ei eritellä, kuinka moni on kyseisen näytelmän lukenut, eikä se luonnollisestikaan sisällä kaikkia luettuja näytelmiä. Taulukko on kuitenkin havainnollinen yritettäessä saada yleiskuvaa siitä, mitä lukiossamme luetaan kun luetaan näytelmiä.

Alla olevaan taulukkoon on kerätty kaikki näytelmät, jotka mainittiin kolmesti tai useammin. Prosenttiluku kertoo, kuinka suuri osa kaikista kohtaan 10. vastanneista mainitsi ko. näytelmän. Tähän kohtaan vastanneita oli 206.

Mitä näytelmiä luettiin (kotimaiset kursivoitu):

Nukke koti	78	38 %
Hamlet	68	33 %
<i>Anna-Liisa</i>	64	31 %
Saituri	59	29 %
Romeo ja Julia	47	23 %
<i>Nummisuutarit</i>	42	20 %
<i>Työmiehen vaimo</i>	29	14 %
Lokki	18	9 %
<i>Runar ja Kyllikki</i>	16	8 %
Kuningas Oidipus	15	7 %
<i>Papin perhe</i>	15	7 %
Setsuanin hyvä ihminen	15	7 %
Kolme sisarta	11	5 %
Huomenna hän tulee	11	5 %
<i>Kihlaus</i>	10	5 %
Reviisori	8	4 %
Kauppatkustajan kuolema	6	3 %
<i>Aina joku eksyy</i>	6	3 %
Kesäyön unelma	4	2 %
Kirsikkapuisto	4	2 %
Othello	4	2 %
Luulosairas	3	1 %
Oppitunti	3	1 %
<i>Seitsemän veljestä</i>	3	1 %
Veren häät	3	1 %
Villisorsa	3	1 %

Taulukon näytelmistä lähes kaikkia voidaan pitää näytelmäkirjallisuuden klassikoina. Sekä kotimaiset että ulkomaiset näytelmät ovat vahvasti edustettuina. Kotimaisista Minna Canth sekä Aleksis Kivi ovat selkeästi luetuimpia näytelmäkirjailijoitamme, molemmat kolmella teoksella edustettuina. (Kiven *Seitsemän veljestä* on luonnollisesti romaani, eikä ole tiedossa, kenen näyttämösovitusta teoksesta on luettu.) Myös Jussi Kylätaskun *Runar ja Kyllikki* sekä Reko Lundánin *Aina joku eksyy* ovat saaneet lukuisia mainintoja.

Seuraavassa listassa on laskettu yhteen kuinka monta kertaa kunkin kirjailijan mikä tahansa näytelmä on mainittu ja näin koottu luetuimpien kirjailijoiden lista:

Luetuimmat näytelmäkirjailijat (kotimaiset kursivoitu):

William Shakespeare	123
<i>Minna Canth</i>	108
Henrik Ibsen	81
Molière	62
<i>Aleksis Kivi</i>	55
Anton Tšehov	32
<i>Jussi Kylätasku</i>	16
Bertolt Brecht	15
Sofokles	15
Samuel Beckett	11
Nikolai Gogol	8
<i>Reko Lundán</i>	6
Arthur Miller	6
Eugen Ionesco	3
Federico García Lorca	3

Kärkiviisikon muodostavat siis sekä teatterin että kirjallisuushistorian suuret nimet Shakespeare, Ibsen ja Molière sekä kotimaiset suuruudet Kivi ja Canth. Samat nimet esiintyvät sattumoisin myös luvussa 2.1 mainitsemassani vanhassa vuoden 1941 opetussuunnitelmassa. Paljon ei kaanon siis ole muuttunut yli puolessa vuosisadassa tämän suhteen.

11. Luettavat näytelmät valitsi useimmiten opettaja, joko yhdessä oppilaiden kanssa tai yksin. Kuten aiemmin mainitsin, yleinen käytäntö oli opettajan tarjoama lista, jolta oppilas näytelmän valitsi. Täysin oppilaan vastuulla näytelmän valinta oli vain viidessätoista prosentissa tapauksista.

11. Valitsiko näytelmät

Opettaja	93	41 %
Oppilaat itse	35	15 %
Opettaja ja oppilaat yhdessä	101	44 %

Kohdassa **12.** selvitettiin, mitkä seikat saivat valitsemaan tietyn näytelmän. Pyysin opettajia määrittämään, missä määrin seuraavat kahdeksan tekijää vaikuttivat valintaan: sisällön kiinnostavuus, teoksen kirjallinen arvo, teoksen sopivuus ko. ikäryhmälle, teoksen pedagoginen sopivuus, teoksen saatavuus, teoksen kirjallisuushistoriallinen edustavuus, teoksen kotimaisuus sekä teoksen nykyaikaisuus. Tekijät olen valinnut Rikamaa mukaillen (Rikama 2004, 56–57). Selvitettyään äidinkielen opetussuunnitelman kehitystä sekä siitä käytyä keskustelua aina 1940-luvulta 1980-luvulle Rikama päätyi yhdeksään valintaperusteeseen, joilla kirjallisuuden opetusta ja opetuksen valitsemista lukiossa oli perusteltu. Pohjimmiltaan valintaperusteet liittyvät olennaisesti kohdassa 22. esiteltäviin arvoihin, joita näytelmäkirjallisuuden ja draaman opettamiseen liitetään. Käyttämistäni valintakriteereistä seitsemän tilanteeseen sopivaa tulee Rikamalta, ja näihin olen lisännyt teoksen saatavuuden kahdeksanneksi. Käytän myöhemmin hyväkseni samaa kahdeksikkoa myös määrittäessä esitettävien näytelmien valintaperusteita (kohta 26).

12a. Missä määrin vaikutti sisällön kiinnostavuus

1	1	1 %
2	13	7 %
3	47	24 %
4	81	42 %
5	51	26 %
Keskiarvo	3,9	
Mediaani	4	

12b. Missä määrin vaikutti teoksen kirjallinen arvo

1	3	2 %
2	10	5 %
3	27	14 %
4	93	47 %
5	64	32 %
Keskiarvo	4,0	
Mediaani	4	

12c. Missä määrin vaikutti teoksen sopivuus ikäryhmälle

1	8	4 %
2	18	9 %
3	70	37 %
4	63	33 %
5	31	16 %
Keskiarvo	3,5	
Mediaani	3	

12d. Missä määrin vaikutti teoksen pedagoginen sopivuus

1	7	4 %
2	15	8 %
3	45	23 %
4	77	40 %
5	49	25 %
Keskiarvo	3,8	
Mediaani	4	

12e. Missä määrin vaikutti teoksen saatavuus

1	10	5 %
2	7	4 %
3	21	11 %
4	39	20 %
5	122	61 %
Keskiarvo	4,3	
Mediaani	5	

12f. Missä määrin vaikutti teoksen kirjallisuushistoriallinen edustavuus

1	5	3 %
2	16	8 %
3	30	15 %
4	78	40 %
5	68	35 %
Keskiarvo	4,0	
Mediaani	4	

12g. Missä määrin vaikutti teoksen kotimaisuus

1	60	32 %
2	36	19 %
3	62	33 %
4	17	9 %
5	14	7 %
Keskiarvo	2,4	
Mediaani	2	

12h. Missä määrin vaikutti teoksen nykyaikaisuus

1	66	35 %
2	56	30 %
3	47	25 %
4	12	6 %
5	8	4 %
Keskiarvo	2,2	
Mediaani	2	

Valintaperusteet, yhteenveto

	Keskiarvo	Mediaani
Teoksen saatavuus	4,3	5
Teoksen kirjallisuushistoriallinen edustavuus	4,0	4
Teoksen kirjallinen arvo	4,0	4
Sisällön kiinnostavuus	3,9	4
Teoksen pedagoginen sopivuus kurssin tavoitteisiin	3,6	4
Teoksen sopivuus ko. ikäryhmälle	3,5	3
Teoksen kotimaisuus	2,4	2
Teoksen nykyaikaisuus	2,2	2

(Painotus asteikolla 1-5, jossa 1 = ei vaikuttanut lainkaan ja 5 = vaikutti ratkaisevasti.)

Tärkeimmäksi tekijäksi valikoitui *teoksen saatavuus* keskiarvolla 4,3. Näin korkeat lukemat voi tulkita osoitukseksi siitä, että näytelmäkirjojen saatavuus muodostaa ratkaisevan näytelmän valintaa ohjaavan tekijän. Tätä tukevat myös kyselyn muissa kohdin esitetyt samansuuntaiset mielipiteet (ks. kohdat 17, 40).

Toiseksi tärkeimmiksi tekijöiksi nousivat *teoksen kirjallinen arvo* sekä *teoksen kirjallisuushistoriallinen edustavuus*, molemmat keskiarvolla 4,0. Opettajat pitivät siis näytelmän valinnassa hyvin keskeisinä sitä, että näytelmä edustaa sekä korkeaa kirjallista tasoa että on liitettävissä kirjallisuushistorian opetukseen.

Näiden jälkeen merkittävimpiä olivat *sisällön kiinnostavuus* (3,9), *teoksen pedagoginen sopivuus kurssin tavoitteisiin* (3,6), sekä *teoksen sopivuus ko. ikäryhmälle* (3,5).

Vähiten ratkaiseviksi tekijöiksi osoittautuivat *teoksen kotimaisuus* ja vähäisimpänä *teoksen nykyaikaisuus*. Nykyaikaisuus oli niin vähän merkittävä tekijä, että sitä pidettiin pikemminkin negatiivisena vaikuttajana näytelmän valinnassa – toisin sanoen suosittiin vanhempia näytelmiä. Suuria arvoja (4 tai 5) tähän kohtaan tarjosi vain 10,6 prosenttia vastaajista – kymmenesosa siis suosi nykyaikaisia näytelmiä. Vastaavasti kotimaisia näytelmiä suosi 16,4 prosenttia vastaajista kun taas 50,8 prosenttia päinvastoin suosi maailmankirjallisuutta (valitsemalla arvot 1 tai 2). Ilmeisesti kirjallisuushistoriallinen edustavuus painoi vaakakupissa.

Kohdissa **13.** ja **14.** pyydettiin opettajia mainitsemaan nimeltä näytelmäkirjailijoita, jotka ovat opettajan oman arvion mukaan kiinnostaneet oppilaita. Lista on koottu vähintään kolme kertaa esiintyvät nimet.

Ulkomaisia näytelmäkirjailijoita:

Kirjailijat	Maininnat
William Shakespeare	107
Henrik Ibsen	46
Molière	35
Samuel Beckett	17
Bertolt Brecht	16
Sofokles	10

Anton Tšehov	6
Aristofanes	4
Eugen Ionesco	4
Federico García Lorca	4
August Strindberg	4
Euripides	3
Nikolai Gogol	3
Arthur Miller	3

Kotimaisia näytelmäkirjailijoita:

Kirjailijat	Maininnat
Minna Canth	132
Reko Lundán	47
Aleksis Kivi	46
Jussi Kylätasku	9
Hella Wuolijoki	8
Eeva-Liisa Manner	7
Sirkku Peltola	6
Pirkko Saisio	4
Juha Jokela	3
Maria Jotuni	3

Kuten kohdassa kymmenen, kyseessä on opettajan subjektiivinen ja muistinvarainen arvio tilanteesta.

Yhdistämällä luetuimpien ja kiinnostaviksi mainittujen näytelmäkirjailijoiden listat voimme tehdä johtopäätöksiä siitä, missä määrin ”kysyntä ja tarjonta” näytelmien valinnassa kohtaavat, toisin sanoen, ovatko oppilaat kiinnostuneita niistä näytelmäkirjailijoista, joita lukevat. Olen alla olevaan taulukkoon koonnut vertailun tätä havainnollistamaan. Sekä ulkomaisten että kotimaisten kirjailijoiden listan kärki on hyvin samansuuntainen sisältäen samat nimet, kummassakin vain yksi nimi vaihtaa paikkaa. Ulkomaisissa Tšehov ei ole koettu yhtä kiinnostavana kuin mitä hänen lukemisensa olettaisi. Kotimaisista Canth ja Kivi ovat sekä luettuja että suosittuja, mutta edustukseensa nähden korkean kiinnostusarvon on saanut Reko Lundán, joka kiilaa täpärästi toiseksi kiinnostavimmaksi näytelmäkirjailijaksi. Kotimaisten kirjailijoiden listalla esiintyi muutenkin enemmän kiinnostavia nykykirjailijoita, kuten yllä olevasta taulukosta saattoi huomata.

Luetuimmat	<i>Mainintoja</i>	Kiinnostavimmat	<i>mainintoja</i>
Shakespeare	123	Shakespeare	107
Ibsen	81	Ibsen	46
Molière	62	Molière	35
Tšehov	32	Beckett	17
Brecht	15	Brecht	16
Sofokles	15	Sofokles	10
Beckett	11	Tšehov	6
<i>Canth</i>	108	<i>Canth</i>	132
<i>Kivi</i>	55	<i>Lundán</i>	47
<i>Kylätasku</i>	16	<i>Kivi</i>	46
<i>Lundán</i>	6	<i>Kylätasku</i>	9

Kohta **15.** selvitti näytelmäkirjojen saatavuutta. Kysyttiin, mistä oppilaat saivat luettavaksi kappaleen valittua näytelmäkirjaa. Useat opettajat olivat merkinneet molemmat vaihtoehdot, sekä koulun kirjaston että muun lähteen. 74 kaikista prosenttia vastanneista oli käyttänyt ainakin koulun kirjastoa, 55 prosenttia oli hankkinut ainakin jonkin näytelmäkirjan jostain muualta.

Kun laskemme ne vastaukset, joissa oli merkitty vain yksi lähde, saamme tietää kirjälähteiden suhteelliset yleisyydet: koulussa luetuista näytelmäkirjoista 57 prosenttia oli kotoisin koulun kirjastosta, loput 43 prosenttia muualta. Koulun kirjaston voi siis sanoa olevan pääasiallinen lähde opetuksessa käytettävälle näytelmäkirjallisuudelle, joskaan ero ei ole suuren suuri.

15. Mistä oppilaat saivat valitun näytelmäkirjan luettavaksi

Koulun kirjastosta	160	57 %
Muualta	119	43 %

Kohdassa **16.** opettajilta kysyttiin heidän tyytyväisyyttään näytelmäkirjallisuuden nykyiseen asemaan kouluissa: tulisiko näytelmäkirjallisuuden käsittelyyn varata aikaa ja resursseja nykyistä enemmän, vai onko nykyinen taso sopiva? Vastajien enemmistö, 56 prosenttia, varaisi näytelmäkirjallisuudelle hieman enemmän aikaa sekä resursseja. Vajaan kolmanneksen (30 prosenttia) mielestä nykyinen taso on sopiva, ja 14 prosenttia vastanneista vahvistaisi näytelmäkirjallisuuden asemaa selvästi nykyisestä.

16. Tulisiko mielestänne näytelmäkirjallisuuden käsittelyyn varata kouluissa aikaa ja resursseja

Selvästi enemmän	40	14 %
Hieman enemmän	161	56 %
Nykyinen taso on sopiva	86	30 %

17. Mitä esteitä näytelmäkirjallisuuden opetukselle koettiin olevan? Opettajien arvioinnissa suurin este näytelmäkirjallisuuden opetukselle oli ajan vähyys. Kohdassa seitsemäntoista saattoi valita useita syitä, ja jopa 93 prosenttia vastanneista oli merkinnyt yhdeksi syyksi ajan vähyyden. (Vastaajista 38 prosenttia mainitsi ajan vähyyden *ainoaksi* syyksi, toisin sanoen he eivät ympäröineet muita vastausvaihtoehtoja.) Toiseksi ja kolmanneksi yleisimmin mainitut esteet olivat näytelmäkirjojen heikko saatavuus (39 prosenttia) sekä sopivan oppimateriaalin puute (27 prosenttia). Oppilaiden kiinnostuksen vähyys (15 prosenttia) sekä muut syyt (10 prosenttia) saivat myös kannatusta, sen sijaan opettajan kiinnostuksen vähyyden mainitsi syyksi vain 5 prosenttia vastanneista.

Ajan vähyys	270	93 %
Sopivan oppimateriaalin puute (oppikirjat ym.)	78	27 %
Näytelmäkirjojen heikko saatavuus	113	38 %
Oppilaiden kiinnostuksen vähyys	40	14 %
Opettajan kiinnostuksen vähyys	15	5 %
Jokin muu (tyhjä)	30	10 %
Yhteensä	554	

(Prosenttiluku kertoo kuinka moni vastanneista ympyröi ko. kohdan. Luvuista tulee yhteensä yli sata koska vastauksia saattoi antaa useita.)

Muita esteitä opettajat saattoivat mainita vapaamuotoisesti. Kymmenen prosenttia olikin maininnut jonkin muun syyn näytelmäkirjallisuuden opetuksen esteeksi.

Yleisin muu syy on näkemys siitä, että ylioppilaskirjoituksiin valmistautumisessa draama ei ole tärkein opetuksen alue (11 mainintaa).

Seuraavat vastaukset ovat kuvaavia: ”YO-kokeessa on melko harvoin

pohjatekstinä draama(18)”, ”[Y]lioppilaskoe ohjaa sisältöjen valintaa(22)”, ”Kurssit täynnä asiaa ja yo-kirjoitukset ohjaavat tekemistä. Pitäisi olla oma kurssi(37)”.

Lähes yhtä usein painotettiin sitä, että kurssit ovat niin ylikuormitettuja, että näytelmäkirjallisuus jää muiden painotusten jalkoihin (9 mainintaa): ”Kaikki kurssit ovat liian täysiä (119)”, ”Oppiaineen laaja-alaisuus (289)”.

Opetussuunnitelma mainittiin suoraan syyksi kahdeksan kertaa: ”OPS sitoo muihin(47)”.

Sen lisäksi määrärahat rajoittavat (8 mainintaa) kahdellakin tavalla: sekä kirjojen hankkimista koulun kirjastoon että teatterissa käyntiä.

Neljänneksi merkittävin (6 mainintaa) syy olikin näkemys siitä, että näytelmäkirjallisuuteen tulisi tutustua teatterissa eikä mahdollistaa sitä oppitunneille. Näytelmä koettiin vaikeaksi lukea, ja sen opetus kuuluvan teatterin ammattilaisille. Muutaman kerran mainittiin syyksi myös se, ettei pääse teatteriin.

18. Opetusryhmän¹ kanssa teatterissa vierailu on keskeisiä tapoja tutustuttaa oppilaita teatterin maailmaan. Vastanneista 51 henkilöä ei ollut käynyt ryhmineen teatterissa kertaakaan viime lukuvuoden (2006–2007) aikana, 237 vastaajaa sen sijaan oli. 82 prosentin enemmistö on siis vienyt ryhmänsä teatteriin. Keskiarvo oli tasan kaksi kertaa ryhmän kanssa teatterissa. Yli kymmenenkin teatterivierailua tehneitä opettajia oli useita, maksimin ollessa 15.

18. Vierailitteko viime lukuvuoden aikana luokan kanssa teatterissa

Keskiarvo	2,0
Mediaani	2
Moodi	1
Maksimi	15

---

¹ Kysymysmuotoon oli hiipinyt huolimattomuusvirhe sanan ”luokka” muodossa. Luokattomassa lukiossa puhutaan opetusryhmistä.

Kuten muissa kohdissa on opettajien vastauksista saatu ymmärtää, teatterissakäyntiä rajoittavat paljon muutkin tekijät kuin kiinnostus. Paikkakunnilla, joissa ei vakituista teatteria ole, on hankala lähteä tekemään teatterimatkoja: kustannukset nousevat suuresti ja niiden myötä kynnys lähteä.

19. Teatterikäynnit tehtiin enimmäkseen opettajan aloitteesta. Karkeasti kolme neljästä vierailupäätöksestä oli opettajan alullepanemia.

19. Kenen aloitteesta teatterikäynti tehtiin

Opettajan	178	74 %
Oppilaiden	7	3 %
Yhdessä päätettiin	55	23 %

20. Opettaja myös useimmiten valitsi näytelmän. Näytelmän valinnassa oppilaat olivat kuitenkin aktiivisemmin mukana kuin teatterikäynnin aloitetta tehdessä: valinta suoritettiin yhdessä oppilaiden kanssa 41 prosentissa tapauksista. Sen lisäksi kuusi prosenttia katsomisvalinnoista oli oppilaiden tekemiä.

20. Miten katsottava(t) näytelmä(t) valittiin

Opettaja valitsi	133	53 %
Oppilaat valitsivat	15	6 %
Valitsimme yhdessä	101	41 %

21. Opettajilta kysyttiin avovastauksella miten heidän mielestään näytelmäkirjallisuuden asemaa voisi vahvistaa lukioissa. Suurin osa (78 prosenttia) opettajista tarjosikin yhden tai useampia ehdotuksia. Vastaukset jaoin ryhmiin niiden yhteisen nimittäjän mukaan.

Reilusti eniten puoltajia (72 kpl) saivat vastausryhmä, joissa kaivattiin lisää aikaa. Tämä ryhmä sisältää ehdotukset, joissa toivottiin joko lisää aikaa tai oppitunteja tai lisää kurseja äidinkieleen ja kirjallisuuteen, joko valinnaiseksi tai pakolliseksi, valtakunnalliseksi tai koulukohtaiseksi. Tuli selväksi, että opettajien mielestä äidinkielen ja kirjallisuuden tunneilla ei liikaa löysää ole. ”Lisää tunteja! (113)”, ”Kaikki opetuksen osa-alueet käsitellään pinnallisesti,

sillä aika ei riitä (122)”, ”Lisäämällä kirjallisuuspainotteisia kursseja. Tilaa voisi tehdä esim. siirtämällä kuva-analyysin opetuksen kokonaan kuvaamataitoon (21)”.

Teatterissa käynti sai 45 mainintaa. Teatterissa käynnin oheen ehdotettiin katsotun näytelmän lukemista, yhteistyötä paikallisten teattereiden kanssa esimerkiksi kulissikierrosten ja alennuslippujen muodossa. Pidettiin tärkeänä katsoa näytelmä ja kokea vierailu teatterissa. ”Menemällä teatteriin, sillä näytelmät on tarkoitettu ensisijaisesti katsottaviksi, ei luettaviksi (67)”, ”Teatteri voisi tarjota mahdollisuuden osallistua esim. harjoituksiin (278)”.

Kolmanneksi yleisin toivomus, 40 maininnalla, oli näytelmien saatavuuden parantaminen. Kaivattiin sopivia näytelmiä paremmin esille ja edullisina kouluun sopivina painoksina, sekä uusia näytelmiä että suomennoksia vanhoista. ”Koulukirjastoihin näytelmäkirjallisuutta sarjoina (väh. 40 kpl) (211)”, ”Näytelmiä voisi painaa lukemistoihin (234).” ”Kiinnostavat näytetekstit oppikirjoissa, näytelmien helppo saatavuus. Nythän uusia kotimaisia näytelmiä ilmestyy hyvin! (245)”

38 vastauksessa toivottiin lisää rahallisia resursseja. Näistä 24 oli täsmennetty tarvittavan teatterimatkoihin (etenkin maaseutulukiossa etäisyys teattereihin muodostuu kynnyksysymykseksi) ja 8 näytelmäkirjojen ostoon allokoitua määrärahaa. ”Syrjäseudun lukiossa näytelmä jää pelkäksi tekstiksi. Teatterikäyntejä olisi syytä tukea jotenkin (199)”, ”Lisää rahaa kirjojen ostoon koululle (157)”.

Opetussuunnitelmaan ehdotettiin muutosta 22 vastauksessa. Tiedostettiin, että OPS usein viime kädessä määrää, miten opetus suunnitellaan, eikä näytelmäkirjallisuus välttämättä ollut siellä tarpeeksi selkeästi esillä: ”Raivaamalla tilaa opetussuunnitelmasta (237)”, ”OPS:iin pakollisiksi esim. Seitsemän veljestä, Nukke koti, Saituri, Kuningas Oidipus, Hamlet (165)”.

Ylioppilaskokeeseen valmistautuminen ohjaa tunnetusti opetusta ratkaisevasti. 13 vastaajan mielestä kirjoituksiin valmistautuminen ei tarvinnut huolellista paneutumista näytelmäkirjallisuuteen. Asia saattaisi olla toisin, jos ylioppilaskokeen aineistona käytettäisiin edes joskus näytelmäkirjallisuutta:

”Heti kun on ”vaara” että näytelmäkirjallisuutta on mukana yo-kokeessa, sitä myös opetetaan enemmän (25)”, ”Esim. tekstitaidon kokeeseen teatteritekstejä aineistoksi, kirjallisuusnäytteitä lisää draaman puolelta (31)”.

Sama määrä, 13 vastaajaa, piti tärkeänä tehdä itse näytelmäesityksiä tai dramatisointeja. Aktiivista roolia teatterintekemisessä pidettiin innostavana. ”Meidän koulussa on erilliset ilmaisutaidonkurssit, joilla tehdään/luetaan/analysoidaan/kirjoitetaan näytelmiä. Tämä on uusi juttu ja alkuun kiinnostus on ollut kiihkeää (231).”

Opettajan aktiivista roolia peräänkuulutti 12 vastaajaa. ”Kaikki on kiinni opettajan suhtautumisesta asiaan - opetussuunnitelmat antavat kyllä paljon mahdollisuuksia (4)”. Tämä ryhmä sisälsi myös vastaukset, joissa kaivattiin lisää taitoa tai koulutusta näissä asioissa: ”Järjestämällä opettajille täydennyskoulutusta aiheesta (163).”

Kymmenen vastaajaa kaipasi koululle teatterin ammattilaisia esiintymään ja/tai kertomaan työstään tai erilaista tutustumista teatterimaailmaan. ”Lisää ohjaaja- ja näyttelijävierailuja (esim. Kansallisteatteri on hoitanut tämän hienosti). Lisää taide tutuksi -tarjontaa (esim. Annantalo, Q-teatteri, Kaupunginteatteri ja Koko-teatteri ovat olleet hienosti mukana).(205)”

Huomattiin myös, että elokuvat saattavat tarjota jonkinlaisen portin teatterin maailmaan: ”Näytelmäkirjallisuuden opetuksen voi aloittaa käsittelemällä elokuvaa ja käsikirjoitusta. Ne ovat lähempänä oppilaan todellisuutta.(60)”

Muut vapaavastaukset ehdottivat opetusmateriaalien saatavuutta lisäämistä aiheesta, näyttämötaiteelle myönteistä kulttuuria, draamapedagogiikkaa opetuksen tueksi sekä oppikirjojen sisällön muuttamista näytelmäpitoisempaan suuntaan. Huomautettiin myös siitä, ettei kaikkien mielestä näytelmäkirjallisuuden roolia ollut tarvetta vahvistaa.

22. Minkälaisia pedagogisia arvoja opettajat liittävät näytelmäkirjallisuuteen ja draamaan? Olen valinnut muutamia olennaisia arvoja koskeavia väittämiä ja pyytänyt opettajia määrittämään, missä määrin kyseiset väittämät pitävät heidän mukaansa paikkansa.

22a. Käsityksenne mukaan näytelmäkirjallisuuden ja draaman opettaminen: Auttaa rakentamaan ja laajentamaan lukiolaisen maailmankuvaa

Merkittävästi	97	33 %
Jossain määrin	188	64 %
Ei merkittävästi	10	3 %

22b. Auttaa nauttimaan kulttuuritarjonnasta monipuolisesti

Merkittävästi	166	56 %
Jossain määrin	129	44 %
Ei merkittävästi	1	>1 %

22c. Lisää nuorten kiinnostusta teatteriin

Merkittävästi	143	48 %
Jossain määrin	144	49 %
Ei merkittävästi	8	3 %

22d. Auttaa puheviestintätaitojen kehittämisessä

Merkittävästi	84	29 %
Jossain määrin	171	58 %
Ei merkittävästi	39	13 %

22e. Auttaa kirjoittamisen kehittämisessä

Merkittävästi	15	5 %
Jossain määrin	194	69 %
Ei merkittävästi	72	26 %

22f. On osa kirjallisuus- ja kulttuurihistoriaa ja yleissivistystä

Merkittävästi	235	83 %
Jossain määrin	47	17 %
Ei merkittävästi	0	0 %

Vastauksista suurin yksimielisyys vallitsi viimeisestä kohdasta, jossa 83 prosenttia vastaajista toteaa näytelmäkirjallisuuden ja draaman olevan merkittävä osa kirjallisuus- ja kulttuurihistoriaa ja yleissivistystä. Kun laskemme kunkin kohdan keskiarvot antaen vastaukselle ”merkittävästi” arvon 3, ”jossain määrin” arvon 2 ja ”ei merkittävästi” arvon 1, saamme tämän vastauksen keskiarvoksi 2.8. Kyseisen tilaston valossa tämä näyttäytyy kaikkein tärkeimpänä syynä näytelmäkirjallisuuden opettamiselle. Tämä on

sopuoinnussa OPS:in kanssa, joka toteaa äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen yhdeksi tavoitteeksi, että oppilas ”syventää kirjallisuuden tuntemustaan ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa kirjallista yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään ja rakentaa maailmankuvaansa”.

Aiheen opetus myös auttaa oppilasta merkittävästi nauttimaan kulttuuritarjonnasta monipuolisesti (ka. 2.6). Tämän voi nähdä vastaavan OPSin tavoitetta ”[että oppilas] nauttii kulttuurista ja arvostaa sen monipuolisuutta”. Sen lisäksi aiheen opetus ”jossain määrin” lisää nuorten kiinnostusta teatteriin (2.5), minkä voi nähdä liittyvän samaan asiaan.

Lisäksi opetus auttaa rakentamaan ja laajentamaan lukiolaisen maailmankuvaa, (2.3) (sama OPSin kohta kuin ylinnä) sekä auttaa puheviestintätaitojen kehittämisessä (2.2), mikä taas sopii OPSin tavoitteeseen ”syventää ja monipuolistaa viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan niin, että [oppilas] pystyy tavoitteelliseen ja tarkoituksenmukaiseen vuorovaikutukseen”. Vähiten näytelmän ja draaman opiskelu auttaa kirjoittamisen kehittämisessä (1.8), mutta kuvaavaa on, että tämän vähäisimmänkin tavoitteen täyttämiseksi noin kolme neljästä (74 prosenttia) piti näytelmän ja draaman opettamisen olevan edes jossain määrin hyödyllistä.

23. Puheviestintä on uudessa opetussuunnitelmassa saanut entistä keskeisemmän roolin: se on saanut oman pakollisen kurssinsa ja opetussuunnitelmassa painotetaan viestintä- ja vuorovaikutustaitoja sekä viestintäosaamista useaan otteeseen. Opettajilta kysyttiin, onko tämä vaikuttanut draaman opetukseen.

23. Puheviestintä on uudessa opetussuunnitelmassa saanut entistä keskeisemmän roolin. Onko tämä mielestänne vaikuttanut draaman opetukseen

Lisännyt merkittävästi	4	2 %
Lisännyt vähän	99	36 %
Ei sanottavasti	171	62 %

Enemmistön (62 prosenttia) mielestä tällä ei ole ollut vaikutusta, eli puheviestinnän opetuksen lisääminen ei ollut suoraan lisännyt draaman osuutta

opetuksessa. Kuitenkin 38 prosenttia vastanneista oli sitä mieltä, että draaman opetus on edes vähän lisääntynyt. Ehkäpä nämä vastaajat olivat havainneet draaman mahdollisuudet puheviestinnän opetuksessa.

24–30. Kouluissa valmistetut teatteriesitykset kuuluvat monen koulun tapakulttuuriin hauskana keinona harjoitella esiintymistä ja tutustua samalla draamaan sekä luomalla yhteisöllisiä kokemuksia ja ryhmähenkeä (tästä lisää kohdassa 40.) Vastanneiden opettajien koulujen enemmistössä (56 %) järjestettiin jonkinlainen näytelmäesitys.²

24. Järjestettiinkö koulussanne näytelmäesityksiä

Kyllä	154	56 %
Ei	120	44 %

Esitettävä näytelmä valittiin olemassa olevista näytelmistä 58 prosenttia ja kirjoitettiin itse 42 prosenttia tapauksista. Näiden kahden välillä on kuitenkin pikemminkin jatkumo kuin polaarinen asettelu: monet vastanneet kertoivat muokanneensa näytelmänsä jostain olemassa olevasta näytelmästä tai muusta kaunokirjallisesta teoksesta omiin tarkoituksiinsa sopivaksi. Jos esitettiin valmis näytelmä, näytelmän valinnan teki useimmiten joko opettaja tai opettaja yhdessä oppilaiden kanssa (21 prosentissa tapauksista molemmat). Oppilailla oli ylin päätävävalta seitsemässä prosentissa tapauksista. Jos näytelmän valitsi joku muu, se oli yleensä joku toinen opettaja, usein ilmaisutaidon opettaja tai ulkopuolinen ammattilainen. Muita mainintoja saivat rehtori sekä paikalliset traditiot.

25. Kuka valitsi esitettävät näytelmät

Opettaja	39	21 %
Oppilaat	13	7 %
Valitsimme yhdessä	39	21 %
Kirjoitimme näytelmän itse	78	42 %
Joku muu valitsi	16	9 %

² Kysymyksen sanamuoto saattoi harhaan joitain vastaajia – se tulkittiin tarkoittavan myös sitä, että ulkopuolinen ryhmä tulee koululle esiintymään. Olen uskoakseni kuitenkin saanut jatkovastausten avulla esiin ne muutamat tapaukset, joissa näin on käynyt.

Seuraavaksi selvitettiin, mitkä seikat saivat valitsemaan juuri tietyn olemassa olevan näytelmän. Kun valittiin valmis näytelmä, pyysin määrittämään arvot tutuille kahdeksalle tekijälle:

26a. Missä määrin kyseisen näytelmän valintaan vaikutti sisällön kiinnostavuus

1	0	0 %
2	1	2 %
3	3	5 %
4	23	35 %
5	39	59 %
Keskiarvo	4,5	
Mediaani	5	
Moodi	5	

(1 = ei vaikuttanut lainkaan, 5 = vaikutti ratkaisevasti)

Sisällön kiinnostavuutta pidettiin siis ratkaisevana tekijänä esitettävän näytelmän valinnassa.

26b. Missä määrin kyseisen näytelmän valintaan vaikutti teoksen kirjallinen arvo

1	6	10 %
2	13	22 %
3	17	28 %
4	15	25 %
5	9	15 %
Keskiarvo	3,1	
Mediaani	3	
Moodi	3	

Teoksen kirjallinen arvo jakoi vastaukset melko lailla tasaiselle käyrälle.

26c. Missä määrin kyseisen näytelmän valintaan vaikutti teoksen sopivuus ko. ikäryhmälle

1	2	3 %
2	2	3 %
3	11	17 %
4	19	29 %
5	31	48 %
Keskiarvo	4,2	
Mediaani	4	
Moodi	5	

Sopivuus ikäryhmälle oli hyvin merkittävä tekijä. Lähes puolet vastaajista piti sitä ratkaisevana antaen sille arvoksi 5.

26d. Missä määrin kyseisen näytelmän valintaan vaikutti teoksen pedagoginen sopivuus

1	3	5 %
2	5	8 %
3	29	48 %
4	17	28 %
5	7	11 %
Keskiarvo	3,3	
Mediaani	3	
Moodi	3	

Pedagogista sopivuutta pidettiin kirjallisen arvon kanssa melko keskimääräisenä. Lähes puolet vastaajista antoi sille keskimmäisen arvon 3, mikä nähdäkseni kertoo, ettei pedagoginen sopivuus ole vähäpätöinen, muttei kuitenkaan erityisen merkittävää tekijä näytelmän valinnassa.

Teoksen saatavuus oli melko ratkaiseva tekijä: 61 prosenttia antoi sille arvon 4 tai 5.

26e. Missä määrin kyseisen näytelmän valintaan vaikutti teoksen saatavuus

1	5	8 %
2	3	5 %
3	15	25 %
4	17	28 %
5	20	33 %
Keskiarvo	3,7	
Mediaani	4	
Moodi	5	

(Pyöristysten takia prosenttilukujen summa ei ole aina sata)

Kirjallisuushistoriallinen edustavuus jakoi vastauksia kirjallisen arvon ja pedagogisen sopivuuden lailla.

26f. Missä määrin kyseisen näytelmän valintaan vaikutti teoksen kirjallisuushistoriallinen edustavuus

1	10	16 %
2	15	25 %
3	16	26 %
4	11	18 %
5	9	15 %
Keskiarvo	2,9	
Mediaani	3	
Moodi	3	

Kotimaisuus ei ollut merkittävä tekijä ja se sai kaikista tekijöistä alhaisimmat vastausarvot. Vastaajien enemmistö siis selkeästi suosii ulkomaisia näytelmiä.

26g. Missä määrin kyseisen näytelmän valintaan vaikutti teoksen kotimaisuus

1	28	47 %
2	12	20 %
3	12	20 %
4	2	3 %
5	6	10 %
Keskiarvo	2,1	
Mediaani	2	
Moodi	1	

Nykyaikaisuus ei sekään ollut erityisen ratkaiseva tekijä. Enin määrä vastauksia tuli arvolle 1, mikä kertoisi suuren osan opettajista pikemminkin suosivan klassisia näytelmiä kaikkein tuoreimpien kustannuksella.

26h. Missä määrin kyseisen näytelmän valintaan vaikutti teoksen nykyaikaisuus

1	20	32 %
2	8	13 %
3	19	30 %
4	9	14 %
5	7	11 %
Keskiarvo	2,6	
Mediaani	3	
Moodi	1	

Verrattuna kohdassa 12. kysytyihin *luettavan* näytelmän valintaperusteisiin, *esitettävälle* näytelmälle tärkein ominaisuus oli sen sisällön kiinnostavuus. Tämä on ymmärrettävää, sillä esitykseen valittavan tekstin tulee kiinnostaa paitsi teoksen lukijaa myös koko työryhmää ja yleisöä. Näytelmän kirjallinen arvo ja kirjallisuushistoriallinen edustavuus eivät myöskään esitystä tehdessä ole yhtä olennaisia tekijöitä. Ehkä hieman yllättäen esityksen toiseksi tärkeimmäksi kriteeriksi nousi kuitenkin teoksen sopivuus kyseiselle ikäryhmälle, teoksen saatavuuden laskiessa merkittävydessä. Saattaa olla, että esityksen yleisen korrektiuden vaateet ovat pelkkää lukukokemusta korkeammat. Kotimaisuus ja nykyaikaisuus olivat taaskin pohjimmaisina vaikkakin tällä kertaa eri järjestyksessä.

Valintaperusteet luettavaksi	Keskiarvo	Mediaani
Teoksen saatavuus	4,3	5
Teoksen kirjallisuushistoriallinen edustavuus	4,0	4
Teoksen kirjallinen arvo	4,0	4
Sisällön kiinnostavuus	3,9	4
Teoksen pedagoginen sopivuus kurssin tavoitteisiin	3,6	4
Teoksen sopivuus ko. ikäryhmälle	3,5	3
Teoksen kotimaisuus	2,4	2
Teoksen nykyaikaisuus	2,2	2

Valintaperusteet esitettäväksi	Keskiarvo	Mediaani
Sisällön kiinnostavuus	4,5	5
Teoksen sopivuus ko. ikäryhmälle	4,2	4
Teoksen saatavuus	3,7	4
Teoksen pedagoginen sopivuus kurssitavoitteisiin	3,3	3
Teoksen kirjallinen arvo	3,1	3
Teoksen kirjallisuushistoriallinen edustavuus	2,9	3
Teoksen nykyaikaisuus	2,6	3
Teoksen kotimaisuus	2,1	2

(Painotus asteikolla 1-5, jossa 1 = ei vaikuttanut lainkaan ja 5 = vaikutti ratkaisevasti)

Esitykset järjestettiin useimmiten äidinkielen opettajan alaisuudessa – näin oli melkein kahdessa kolmesta tapauksesta.

27. Kuka oli vastuussa esityksistä

Äidinkielen opettaja	115	63 %
Joku muu opettaja	44	24 %
Oppilaat itse tai heidän vanhempansa	23	13 %

Rahoitusta ei esityksiin useimmiten tarvittu. Lippujen myynti oli melkein yhtä yleistä kuin muut rahoituskeinot.

28. Miten esitykset rahoitettiin

Myymällä lippuja	31	18,34 %
Rahoitettiin muuten	35	20,71 %
Rahoitusta ei tarvittu	103	60,95 %

Valmistettu näytelmä esitettiin yleensä useamman kuin yhden kerran: noin kolmannessa vastauksista esitys oli kertaluonteinen, kahdesti tai useammin se kerrottiin esitetyn 67 prosentissa vastauksista. Tasan puolet esityksistä oli esitetty kahdesta neljään esityskertaan.

29. Kuinka monta kertaa näytelmä esitettiin (harjoitukset pois lukien)

Kerran	51	34 %
2-4 kertaa	75	50 %
Useammin	25	17 %

Katsojia esityksille kertyi melko runsaasti. Valtaosalla (73 prosenttia) esityksistä yleisöä oli kaikki esityskerrat yhteen laskettuna yli sata henkeä. Alle sataan jäi reilu neljännes esityksistä (27 prosenttia) ja alle viisikymmentä katsojaa keräsi 8 prosenttia esityksistä. Yleisöluvu luonnollisesti kasvaa esityskertojen myötä.

30. Paljonko esityksillä oli suunnilleen katsojia

Alle viisikymmentä	13	8 %
Viisikymmentä - sata henkeä	30	19 %
Yli sata	115	73 %

Yhteenvedon koulujen järjestämistä teatteriesityksistä voi sanoa, että keskivertoesitys on joko itse kirjoitettu tai valittu esitettäväksi näytelmän sisällön kiinnostavuuden perusteella. Esityksestä vastaa äidinkielen opettaja, ja sitä esitetään ilmaiseksi muutama kerta, jonka aikana sen näkee yli sata ihmistä.

31. Suomessa toimivista lukuisista teatterialan järjestöistä selvitettiin erityisesti kolmen keskeisen, Teatterin tiedotuskeskuksen, Suomen Näytelmäkirjailijaliiton ja Nordic Drama Cornerin tunnettuutta.

Teatterin tiedotuskeskus (TINFO) perustettiin 1995 harjoittamaan Suomen teatteria koskevaa tiedotustoimintaa ja edistämään alan kansainvälistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta. TINFO välittää tietoa teattereiden ohjelmistosta, sekä tilasto-, esitys- ja kontaktitietoa teatterista. Se järjestää myös erilaisia tapahtumia ja tiedotusprojekteja.

31a. Miten hyvin tunnette: TINFO

1	182	63 %
2	58	20 %
3	33	11 %
4	13	4 %
5	5	2 %
Keskiarvo	1,6	
Mediaani	1	
Moodi	1	

(1 = en tunne lainkaan, 5 = tunnen erittäin hyvin)

Suomen Näytelmäkirjailijaliitto (SUNKLO) on vuonna 1921 perustettu näytelmäkirjailijoiden ja käsikirjoittajien valtakunnallinen yhdistys, jonka tehtävänä on edistää kotimaista näytelmätuotantoa ja toimia kirjailijoiden edunvalvojana. Liitossa on yli 450 jäsentä, ja se ylläpitää maan laajinta kotimaisen näytelmän kirjastoa, josta se välittää näytelmiä teattereille ja muille erilaisille ryhmille.

31b. Miten hyvin tunnette: SUNKLO

1	81	28 %
2	67	3 %
3	83	28 %
4	46	16 %
5	17	6 %
Keskiarvo	2,5	
Mediaani	2	
Moodi	3	

Nordic Drama Corner Oy (vuoteen 2002 asti Näytelmäkulma) on näytelmäagentuuri, joka etupäässä välittää Suomeen ulkomaisten mutta myös joidenkin kotimaisten kirjailijoiden näytelmiä sekä valvoo näiden oikeuksia.

31c. Miten hyvin tunnette: Drama Corner			
	1	186	64 %
	2	38	13 %
	3	29	10 %
	4	25	9 %
	5	11	4 %
	Keskiarvo	1,7	
	Mediaani	1	
	Moodi	1	

Näistä kolmesta järjestöstä tunnetuin oli Suomen Näytelmäkirjailijaliitto keskiarvolla 2,5. Nordic Drama Corner ja Teatterin tiedotuskeskus olivat 1,7 ja 1,6 keskiarvoilla vähemmän tunnettuja. Kovin läheisiä eivät nämä teatterialan järjestöt siis vastaajille olleet.

Muita vastaajille tuttuja teatterialan järjestöjä olivat Harrastelijateatteriliitto (4 mainintaa), FIDEA eli Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry (3 mainintaa), Työväen Näyttämöiden Liitto (2 mainintaa) sekä Baltic Circle -teatteriverkosto, Komteksti-tekstipaja, Iidat (Ida Aalberg -säätio) ja Nuori draama -festivaali kukin yhdellä maininnalla. Varsinaisten järjestöjen lisäksi mainittiin mm. TEAK:in sekä NÄTY:n kaltaisia teatterialan instansseja.

32 - 33. Näytelmät.fi -palvelu on Suomen Näytelmäkirjailijaliiton ylläpitämä internetpalvelu, jonka kautta ammatti- ja harrastajateattereiden on mahdollista hankkia kotimaisia näytelmiä sähköisessä muodossa. Kovin tuttu ei palvelu vastanneille ollut: vain 13 prosenttia vastanneista tunsi sen.

32. Näytelmät.fi -palvelu, onko tuttu		
Kyllä	38	13 %
Ei	259	87 %

Toistaiseksi näytelmät.fi on vain teattereiden käytössä. Mahdollisuus avata näytelmät.fi -palvelu myös kouluille herätti opettajissa suurta kiinnostusta. 92 prosenttia vastaajista ilmaisi olevansa palvelusta jossain määrin tai erittäin kiinnostunut.

33. Jos Näytelmät.fi -palvelu avataan myös kouluille, kuinka kiinnostunut olisitte käyttämään sitä

Erittäin kiinnostunut	118	40 %
Jossain määrin kiinnostunut	153	52 %
En juurikaan kiinnostunut	11	4 %
En osaa sanoa	10	3 %

34. – 37. Kyselyn lopuksi kyselimme opettajista itsestään, heidän urastaan ja heidän havaintojaan näytelmäkirjallisuuden roolista ja kiinnostavuudesta.

Vastaajista 62 prosenttia oli opettanut äidinkieltä alle 20 vuotta. Vastaukset jakaantuivat melko tasan eri ikäryhmien kesken, vain yli kolmekymmentä vuotta opettaneita oli selkeästi vähemmän – mikä oli toisaalta odotettavissakin.

34. Kuinka kauan olette opettanut äidinkieltä

Alle 10	96	32 %
10-19	90	30 %
20-29	71	24 %
30 tai enemmän	40	13 %

Näytelmäkirjallisuuden osuus opettajan opetusaikana on tänä aikana yleisesti ottaen pysynyt ennallaan tai hieman kasvanut:

35. Miten arvioisitte näytelmäkirjallisuuden osuuden opetuksessa muuttuneen tänä aikana

Kasvanut selvästi	20	7 %
Ehkä hieman kasvanut	94	32 %
Pysynyt ennallaan	122	42 %
Ehkä hieman pienentynyt	45	16 %
Pienentynyt selvästi	9	3 %

Jos annamme juoksevan numeroarvon näille vastauksille niin, että *Pienentynyt selvästi* = 1 ja *kasvanut selvästi* = 5, saamme kaikkien vastausten keskiarvoksi 3,2. Tämä on siis hieman enemmän kuin keskiarvo 3, ”pysynyt ennallaan”,

mutta kuitenkin vielä etäällä arvosta 4, ”ehkä hieman kasvanut”. Joka tapauksessa trendi on enemmän nouseva kuin laskeva.

Korrelaatio sille, kuinka kauan yksittäinen opettaja on opettanut ja miten näytelmäkirjallisuuden osuus on tänä aikana muuttunut, on koottu seuraavaan taulukkoon. Taulukkoa laskiessa on vastauksille annettu em. pistearvot 1= *Pienentynyt selvästi*, 5 = *Kasvanut selvästi*.

Kuinka monta vuotta opettanut äidinkieltä	Miten näytelmäkirjallisuuden osuus muuttunut tänä aikana, keskiarvo
Alle 10	3,5
10-19	3,2
20-29	3,3
30 tai enemmän	3,3

Pitkään ja vain vähän aikaa opettaneiden välillä ei siis ollut suurta eroa vastauksissa eikä uran pituuden ja näytelmäkirjallisuuden osuuden välillä ole havaittavissa riippuvuutta.

Seuraavaksi kysyttiin onko oppilaiden *kiinnostuksessa* näytelmäkirjallisuutta kohtaan ollut havaittavissa muutosta.

36. Miten arvioisitte lukiolaisten kiinnostuksen näytelmäkirjallisuutta ja teatteria kohtaan muuttuneen

Kiinnostus lisääntynyt selvästi	20	7 %
Kiinnostus ehkä hieman lisääntynyt	98	34 %
Kiinnostus pysynyt ennallaan	123	43 %
Kiinnostus ehkä hieman vähentynyt	39	14 %
Kiinnostus vähentynyt selvästi	7	2 %

Edellisten kaltaisten numeroarvojen mukaisesti määritettynä vastauksen keskiarvo on 3,3. Samankaltainen melko ennallaan pysynyt, mutta pikemminkin lievästi nouseva kuin laskeva trendi on siis havaittavissa lukiolaisten kiinnostuksessa.

Heikko negatiivinen riippuvuus löytyy sille, kuinka kauan opettaja on opettanut ja miten kiinnostus näytelmäkirjallisuutta kohtaan on tänä aikana

muuttunut. Pitkään alalla olleiden opettajien vastausten keskiarvot olivat siis pienempiä kuin vähemmän aikaa olleiden. Näin ollen tuoreempien opettajien arvio oppilaiden kiinnostuksesta näytelmäkirjallisuutta kohtaan on hieman korkeampi. Saattaa olla, että uransa alkuvaiheessa opettajilla riittää eri lailla innostusta oppilaidensa motivoimiseen, mutta ei ole tämän tutkielman vallassa lähteä spekuloidaan syitä sen pidemmälle.

Kuinka monta vuotta opettanut äidinkieltä	Miten kiinnostus on muuttunut tänä aikana, keskiarvo
Alle 10 v.	3,5
10-19 v.	3,4
20-29 v.	3,4
30 v. tai enemmän	3,2

Lopuksi opettajilta kysyttiin arviota oppilaiden *nykyisestä* kiinnostuksesta näytelmäkirjallisuutta ja teatteria kohtaan. Vastaukset olivat hyvin yhdenmukaisia: 78% eli lähes neljä viidestä vastasi varovaisen myönteisen ”kiinnostusta on”. Kiinnostus oli ”hyvin vähäistä” 18% vastauksista, ääripäiden vaihtoehtojen saadessa yhteensä vain kolme prosenttia kaikista vastauksista (”kiinnostus on hyvin suurta” 2%, ”ei juuri kiinnosta” 1%). Opettajien vastauksista erityisesti vapaiden kommenttien kohdalla käy selville kuvio, jossa näytelmäkirjallisuus on ensimmäisiä äidinkielen ja kirjallisuuden aineita, joista karsitaan ajanpuutteen kasvaessa kohtuuttomaksi. Tämän kysymyksen tulokset saattavat ehkä toimia muistutuksena, ettei aihetta kuitenkaan voi kutsua oppilaille epämieluisaksi.

37. Minkälaisena pidätte lukiolaisten kiinnostusta näytelmäkirjallisuutta ja teatteria kohtaan tällä hetkellä

Kiinnostus on hyvin suurta	7	2 %
Kiinnostusta on	232	78 %
Kiinnostus on hyvin vähäistä	54	18 %
Ei juuri kiinnosta	3	1 %

Kysymykset 38. ja 39. koskivat vastaajan sukupuolta ja ikää. Nämä tulokset esiteltiin luvun alussa.

40. Lomakkeen lopussa oli sivun verran tilaa vastaajien vapaille kommentteille. Noin kolmasosa vastaajista olikin käyttänyt mahdollisuutta hyväkseen. Vastaukset olen jakanut seuraavanlaisiin ryhmiin sen mukaan, mitä ne käsittelivät.

Suurimman vastausryhmän muodostivat ne 36 kommenttia, joissa otettiin esille ajanpuute opetuksessa. Ajanpuutteen syiksi nostettiin kerta toisensa jälkeen keskittyminen ylioppilaskirjoituksiin sekä opetussuunnitelman täysinäisyys. Täydessä opetussuunnitelmassa koettiin näytelmien jäävän helposti jalkoihin, koska ne eivät suoranaisesti valmista kirjoituksiin: ”’Pehmeän’ aineksen osuus opetuksessa puristuu koko ajan ’kovan’ aineksen tieltä pienemmäksi.(5)”

Kirjoitukset ja opetussuunnitelma nähtiinkin liittyvän toisiinsa elimellisesti: ”OPS JA YO:t ovat naimisissa.”(25)

Uuden tekstitaidon kokeen koettiin useassa vastauksessa heikentäneen näytelmäkirjallisuuden asemaa, koska se on uusi sekä opettajille että oppilaille, ja vie niukkaa aikaa pois muilta aiheilta. Oppiaineen pakollisten kurssien määrää ja tätä kautta aikaa toivottiin lisää. ”Uusi OPS vaatii lisää lukemisen ja kirjoittamisen opetusta 2-osaisen yo-kokeen takia.” (32)

Toiseksi yleisimmän vastausryhmän muodostivat 28 vastausta, joissa käsiteltiin erilaisia opetustapoja ja keinoja, joilla draamaa ja teatteria on opetuksessa tuotu esille.

Opettajat ovat referoineet näytelmien juonia luokalle, käyttäneet draamallisia keinoja esimerkiksi kirjallisuushistorian opettamiseen ja dramatisoineet kirjoja ja runoja. Draamallisia opetustapoja toivottiin parissa vastauksessa lisäävän, niitä pidettiin vaihtelua tuovana ja viihtyvyyttä lisäävinä. Eräs vastaaja kertoi kirjallisuuden opetuksen perustansa näin: ”Aristoteles on alku ja juuri myös kaiken proosan ja lyriikankin opetuksessa ja tulkinnassa. Moderni kirjallisuus lähtee Shakespearesta.” (47)

Oppilaiden näkemistä näytelmistä on keskusteltu tunnilla. Oppilaat ovat esittäneet katkelmia näytelmistä tai kokonaisia näytelmiä tai pieniä improvisaatioharjoituksia. Monessa koulussa järjestetään valmisteltuja esityksiä kuten musikaaleja sekä joulujuhlanäytelmiä. Teatteriproduktioon osallistumista pidettiin kasvattavana: ”Ei mikään äidinkielen osa-alue koskaan pääse yhtä mahtaviin tuloksiin: näytelmän jos minkään voi sanoa kasvattavan nuoren kokonaispersoonallisuutta.”(22) Lisäksi produktioiden nähtiin lujittavan yhteishenkeä sekä luovan läheistä ja lämmintä ilmapiiriä.

Kolmoskurssin monet olivat maininneet sisältävän pakollisen teatterissa vierailun. Lisäksi oltiin halukkaita oppia keinoja purkaa nähty näytelmä myöhemmin tunnilla muutenkin kuin keskustelun keinoin. Harmiteltiin, ettei teatterissa ehditä käydä luokan kanssa useammin.

Näytelmäkirjallisuuden ja ilmaisutaidon eroista eräs vastaaja huomautti näin: ”Ei voi sekoittaa ilmaisutaitoa ja näytelmäkirjallisuuden opetusta. Näytelmä käytiin läpi 3. kurssilla, mutta draaman opetus on erilaista ilmaisutaidon tunneilla. 3. kurssin aikana ei voi tehdä teatteria, eikä ilmaisutaidon kurseilla ole aikaa perehtyä näytelmän rakenteisiin.(279)”

23 vastaajaa kommentoi tavalla tai toisella resurssien puutetta: teatterivierailuihin ei yksinkertaisesti ollut varaa. Teatterissa vierailun kalleus erityisesti kaukana teattereista sijaitsevilla lukioissa oli toistuva tema. Alueellinen epätasa-arvo mainittiin useassa vastauksessa ikävänä tosiasiana. ”Pääkaupunkiseudun runsas teatteritarjonta helpottaa työtäni, samaten oppilaitteni sosioekonominen tausta: espoolaisia varakkaita sivistyneiden kotien lapsia on helppo viedä teatteriin.”(296)

Kahdesti myös koulun tarjoamat tilat, esimerkiksi liikuntasalin varustetaso, nähtiin puutteellisena resurssina.

12 vastaajaa kertoi yhteistyöstään tai toiveistaan yhteistyöhön teattereiden kanssa. Teattereilta toivottiin reilumpia alennuksia opiskelijaryhmille sekä opettajille kutsuja ennakonäytäntöihin, jotta nämä osaisivat viedä oppilaansa hyväksi todettuun esitykseen. Kiitosta yhteistyöhalukkuudestaan saivat paikalliset nuorisoteatterit sekä nimeltä mainiten Kansallisteatteri, Helsingin

kaupunginteatteri, Lapin ylioppilasteatteri sekä Rovaniemen teatteri. Tähän vastausryhmään kuuluivat myös taajat toiveet saada koululle vierailevia teatteriryhmiä. Monissa maaseudun lukioissa ne olivat oppilaiden ainoa kontakti teatteriin.

11 vastaajaa korosti, että näytelmäkirjallisuuden ja draaman osuus opetuksessa on pitkälti opettajasta kiinni ja näin tapauskohtaista. Kun kaikkea ei ehdi, opettaja karsii siitä, mikä hänelle itselleen ei ole tarpeellista tai tuttua. Kaikki opettajat eivät myöskään kokeneet olevansa täysin ammattitaitoisia teatterin suhteen, mikä osaltaan haittaa aiheen käsittelyä. Toisaalta erikoislukioiden teatterille otolliset olosuhteet tuotiin myös esille.

Yhdeksän vastaajaa toi esille ongelmat näytelmien saatavuudessa ja koulun kirjaston puutteellisuudessa. Tarkemmin sanottuna toivottiin uusia käännöksiä sekä halpoja pokkaripainoksia klassikoista.

Yhdeksän vastaajaa painotti myös, että näytelmien lukeminen ei ole sama kuin niiden näkeminen. Teatterivierailu nähtiin oppilaiden silmissä mieluisampana vaihtoehtona kuin lukeminen. Opettajien silmin sen nähtiin nostavan oppilaiden kiinnostusta teatteriin pelkkää lukemista enemmän. Teatterissa kävijöiden kasvattaminen koettiin tärkeäksi. Myös lukuharrastuksen yleinen hiipuminen liittyi tähän.

Muissa vapaissa kommentteissa mainittiin peruskoulun olevan lukiota otollisempi pohja teatterin käsittelyyn. Luokaton, kurssipohjainen lukio mainittiin neljästi, aina haitallisena teatteriharrastuksen ja/tai yleisen harrastetoiminnan kannalta. Huomautettiin, kuinka keskittyneesti näytelmäkirjallisuus painottuu kurssiin 3.

3.2 Opettajan innostus – oppilaan kiinnostus?

Minua kiinnosti selvittää, näkyisikö tuloksista minkäänlaista yhteyttä opettajan oman teatteriharrastuksen ja oppilaiden kiinnostuksen näytelmäkirjallisuuteen ja draamaan välillä. Tarttuiko opettajan teatteri-innoston siis oppilaaseen opiskeluuntoon näiden kysymysten valossa?

Opettajan kiinnostus teatteriin pääteltiin lomakkeen kohdista 1, 2, ja 4. Määritin vastaajan olevan erityisen kiinnostunut teatterista, jos hän vastasi näistä kohdista yhteen tai useampaan seuraavalla tavalla:

– Määrittelee kohdassa 1. oman kiinnostuksensa teatteriin olevan tarjolla olevista vastausvaihtoehdoista kaikkein suurinta ympyröimällä kohdan ”Olen hyvin kiinnostunut teatterista ja seuraan sitä läheisesti”. Näin vastasi kaikkiaan 7 vastanneista, eli noin 2 prosenttia.

– Kertoo kohdassa 2. käyvänsä teatterissa kaksikymmentä tai enemmän kertaa vuodessa. Tulkitsin, että teatterissa käyminen on vapaaehtoista, joten näin monta kertaa (yli puolitoista kertaa kuukaudessa) käyminen kertoo vastaajan omasta innostuksesta teatteritaiteeseen. Näin vastanneita oli 12 kpl.

– Kertoo kohdassa 4. tekevänsä itse teatteria (kuulumalla johonkin teatteriryhmään, kirjoittamalla draamaa tms.). Näin kertoi 44 vastannutta (14,72 %). Tulkitsin, että opettajat osallistuvat teatterin tekemiseen vapaaehtoisesti, joten takana on oltava omaa innostusta alaan.

Näistä kohta 1. on hyvin subjektiivinen arvio, ja kohdat 2. ja 4. kertovat faktisesta harrastuneisuudesta. Painotin näissä kahdessa objektiivisessa indikaattorissa sitä, että ne kuvaavat vapaaehtoisuutta eivätkä sisällä suoraa yhteyttä mihinkään palkintoon, joka voisi ajaa ihmisen teatterialalle. Ilmaisutaidon opetus, vaikka se saattaa korreloida teatterista kiinnostuneisuuden kanssa, saattaa tuoda lisää oppitunteja tai työllistymismahdollisuuksia, joten en käyttänyt tätä indikaattorina. Myös omaehtoinen lisäkoulutus teatterialalla (kohta 6.) raakattiin näistä syistä pois kriteerien joukosta. Edelleen, kouluissa mahdollisesti järjestetyt näytelmäesitykset saattavat toimia indikaattoreina opettajan innostuksesta, jos ne ovat opettajan järjestämiä. Esityksessä on kuitenkin kyse niin monesta muustakin tekijästä ja muidenkin toimijoiden kiinnostuksesta (oppilaat, koulun muut järjestävät tahot) ja ylipäänsä sattuman summasta (tilat, aika, rahoitus...), että jätin sen pois.

Opettajan aloitteesta tehdyt runsaat teatterivierailut opetusryhmän kanssa saattaisivat nekin kuvata opettajan innostusta tutustuttua oppilaitaan teatteriin.

Teatterivierailut tehtiin kuitenkin opettajan aloitteesta lähes kolmessa tapauksessa neljästä (kohta 18: Oppilaat olivat aloitteentekijöinä 3 % ja teatterissavierailu suoritettiin opettajan ja oppilaiden yhteispäätöksellä 23 % tapauksista.) Ryhmän ollessa näin suuri en pidä sitä merkittävänä indikaattorina opettajan innostuksesta, vaan pikemminkin osoituksena opettajan hallitsevasta roolista aloitteentekijänä (edes osittaisena) lukioiden teatterivierailuissa.

Vertasin näillä tavoin teatterista kiinnostuneiksi määriteltyjen opettajien vastauksia kohtiin 8 (Kuinka paljon opetukseen käytetystä ajasta käytettiin näytelmäkirjallisuuden käsittelyyn), 9 (Kuinka monta näytelmää luettiin) ja 37 (Oppilaiden kiinnostus näytelmäkirjallisuutta ja teatteria kohtaan).

Tulokset osoittavat, että teatterista kiinnostuneet opettajat käyttävät näytelmäkirjallisuuden opetukseen hieman enemmän aikaa kuin kaikki opettajat keskimäärin. Myös luettujen näytelmien määrä on hieman suurempi opettajan oman innostuksen ollessa suurta.

Kysymys 8: Montako prosenttia opetusajasta näytelmäkirjallisuuteen.

	Keskiarvo, kaikki vastanneet	Keskiarvo, kiinnostuneet opettajat	Suhteellinen ero
%-osuus kurssista 1	2,6	3,3	+27%
%-osuus kurssista 2	3,8	4,7	+24%
%-osuus kurssista 3	18,2	17,5	-4%
%-osuus kurssista 4	4,2	5,6	+33%
%-osuus kurssista 5	11,7	12,2	+4%
%-osuus kurssista 6	7,8	8,5	+9%
%-osuus kurssista 7	4,2	6,1	+45%
%-osuus kurssista 8	3,0	3,7	+23%
%-osuus kurssista 9	2,6	3,0	+15%
%-osuus kurssista (muu)	28,1	33,6	+20%

Teatterista kiinnostuneet opettajat käyttivät hieman enemmän aikaa näytelmäkirjallisuuden käsittelyyn jokaisella kurssilla, paitsi kurssilla 3. Ilmeisesti ko. kurssilla erityisesti opettajat, jotka eivät aihetta muuten käsittele, painottavat siihen. Vaikka erot ovat pieniä, prosentuaalisesti muutos on tuntuva. Keskimäärin kiinnostuneet opettajat käyttivät mielestään 20 prosenttia

enemmän aikaa näytelmäkirjallisuuden opetukseen kuin kaikki opettajat keskimäärin.

Kysymys 9: Montako näytelmää koko ryhmä luki kurssin aikana.

	Keskiarvo, kaikki vastaajat	Keskiarvo, kiinnostuneet opettajat	Suhteellinen ero
Määrä kurssilla 1	0,11	0,14	+27%
Määrä kurssilla 2	0,15	0,20	+33%
Määrä kurssilla 3	0,93	1,08	+16%
Määrä kurssilla 4	0,14	0,22	+57%
Määrä kurssilla 5	0,54	0,66	+22%
Määrä kurssilla 6	0,40	0,61	+53%
Määrä kurssilla 7	0,17	0,14	-18%
Määrä kurssilla 8	0,05	0,10	+100%
Määrä kurssilla 9	0,10	0,18	+80%
Määrä kurssilla (muu)	0,60	0,59	-2%

Luettujen näytelmien määrässä on pienistä luvuista johtuen vähemmän eroja havaittavissa. Ainoastaan kurssilla 7 ja muulla koulukohtaisella kurssilla eivät kiinnostuneet opettajat saaneet suurempaa keskiarvoa kuin kaikki opettajat: jokaisella muulla kurssilla keskiarvo on kiinnostuneilla korkeampi kuin kaikkien vastausten keskiarvossa. Ero on jälleen hiuksenhieno, mutta näitä poikkeuksia lukuunottamatta johdonmukainen. Suhteellisesti laskettuna teatterista kiinnostuneiden opettajien tunneilla luettiin 37 prosenttia enemmän näytelmiä.

Varovaista vaikutusta opettajan omilla mielenkiinnon kohteilla näyttäisi siis opetuksen sisältöön olevan. Tulokset viittaisivat myös siihen, että opettajan oma innostus hieman nostaa oppilaiden kiinnostuneisuutta näytelmäkirjallisuuteen ja teatteriin. Ero on kuitenkin tavattoman pieni.

37. Kiinnostus teatteriin, innostunut opettaja

Kiinnostus hyvin suurta	4 %
Kiinnostusta on	79 %
Kiinnostus hyvin vähäistä	17 %
Ei juuri kiinnosta	1 %

Vertailun vuoksi alla vielä kaikkien vastaajien tulokset kohdasta 37:

37. Kiinnostus teatteriin, kaikki vastaajat

Kiinnostus hyvin suurta	2%
Kiinnostusta on	78%
Kiinnostus hyvin vähäistä	18%
Ei juuri kiinnosta	1%

Loppuun pieni *caveat*: on aina vaara, että laskumme paljastavat opettajien pikemminkin muistavan opettavansa aihetta enemmän kuin he todella opettavat. Kyseessä on opettajan oma arvio lukuvuotensa kulusta ja oppilaidensa innostuksesta. Sokeasti näihin lukuihin ei siis tule luottaa, kuten ei muihinkaan muistinvaraisiin arviointeihin.

4. Päättäntö

Sanoja teatteri, näytelmäkirjallisuus ja draama on tässä tutkimuksessa käytetty melko vaihtelevasti, jopa synonyymisesti. Opetuksen kontekstissa näillä on ja ei ole selvä yhteys: Draama ja teatteri ovat näytelmäkirjallisuutta esitettynä, mutta toisaalta oppiaineen tehtävä on opettaa ensisijaisesti äidinkieltä ja kirjallisuutta ja vasta toissijaisesti tutustuttaa oppilas tämän maailmankuvaa ja yleissivistystä laajentavaan kulttuuritarjontaan. Mihinkään muuhun oppiaineeseen ei teatteri varsinaisesti liity. Valinnainen aine ilmaisutaito on monissa kouluissa tarjoilla, mutta opettajien vastauksista selvisi, että tänne valikoituvat jo ennestään teatterista kiinnostuneet oppilaat. Lisäksi tunnit ovat usein hankalaan aikaan, mikä ei kannusta niitä valitsemaan.

Katsaus oppikirjoihin ja opettajille tehty kysely luovat kuvan näytelmäkirjallisuudesta aiheena, joka on opetuksessa marginaalissa, mutta sinnikkäästi elossa. Itse teatteri, sen näkeminen ja sen tekeminen, vaikkei siihen varsinaisesti kannustetakaan, tuntuu silti kiinnostavan jos tähän annetaan mahdollisuus. Opettajien tilanteesta näytelmäkirjallisuuden opettajina, kirjallisuuden opettajina ja koko oppiaineen opettajina yleensä saa kuvan aikarajoitteiden ja resurssipulan parissa luotsaavasta, aiheeseensa lämpimästi suhtautuvasta ammattilaisesta. Erityisen vahva kohtalonyhteys paljastuu olevan opetussuunnitelmalla ja ylioppilaskokeella. Niinpä erään vastaajan paperista nousikin näytelmäkirjallisuuden tilannetta hyvin kuvaava kysymys: Onko ylioppilaskokeessa *milloinkaan* ollut näytelmäkirjaa aineistona?

Kävin läpi äidinkielen ja kirjallisuuden ylioppilaskokeiden tehtävänannot viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Vanhanmallisessa ylioppilaskokeessa ei ole tänä aikana ollut aihetta, joka käsittelee näytelmäkirjallisuutta tai teatteria tavalla, joka vaatisi näiden tuntemusta. Lähimmäksi päästiin vuonna 1998. Tällöin syksyn kirjoituksissa otsikkopohjainen aine tarjosi seuraavan aiheen:

”Näytelmä voi tehdä vaikutuksen jo luettuna. Useimmiten sen viesti välittyy

kuitenkin tehokkaammin teatteriesityksenä. Kirjoita teatteriesityksestä, joka on tehnyt sinuun vaikutuksen.”

Samana vuoden keväänä aineistopohjaisena aineena oli Kullervon tarina, jonka aineistona oli mm. Paavo Haavikon näytelmän *Kullervon tarina* loppu. Teksti on tosin monologi, jossa ei ole näytelmäksi tunnistettavia piirteitä. Toisena aiheena oli elokuvan *Sheriffi* analysoiminen. Vaikka tehtävänanto painottikin poliittisia ulottuvuuksia, aineistona oli artikkeli, jossa mainittiin ohimennen elokuvan noudattavan kreikkalaisen draaman sääntöjä, ajan, paikan ja tapahtuman ykseyttä.

Varsinaista näytelmäkirjallisuuden tuntemusta eivät siis vaatineet nämäkään tehtävänannot, vaikka aihetta sivusivatkin. Novellistiikkaa, kolumneja, runoutta ja erilaisia kuva-analyyseja on ollut joka vuosi. Myös esim. elokuvia, sarjakuvia, tv-sarjoja ja tietokonepelejä on aiheina käsitelty.

Keväällä 2007 – eli tämän tutkimuksen kyselyn suoritushetkellä – tuli käyttöön ensimmäistä kertaa nykyinen tekstitaidon kokeeseen ja esseekokeeseen jakautunut ylioppilaskoe. Näytelmäkirjallisuutta ei tällöinkään ollut aineistona.

Suomenkielisessä äidinkielen ja kirjallisuudessa opetuksessa näytelmäkirjallisuuden osuus on opettajan käsissä: OPS ja oppikirjat ohjaavat sen suuntaan, painotukset tekee opettaja mahdollisuuksien ja oman kiinnostuksensa mukaan. Teatterissäkäynti ja mahdollinen omien teatteriesitysten järjestäminen sen sijaan on opettajan käsissä lähes tyystin. Teatteri on keskeinen, kulttuurihistoriallisesti merkittävä kulttuurin laji. Jos sen läsnäolo lukioissamme jatkossakin halutaan turvata, näytelmien ottaminen ylioppilaskokeisiin sekä teatterivierailuun tai -esityksen tuottamiseen kannustaminen opetussuunnitelmassa olisivat kivuttomia tapoja aloittaa.

5. Lähteet

Grünn–Grünthal–Uusi-Hallila: *Kivijalka. Lukion äidinkielen ja kirjallisuuden oppikirja*. Jyväskylä: Tammi 2004.

Hiidenmaa–Kuohukoski–Löfberg–Ruuska–Salmi: *Piste. Lukion äidinkieli ja kirjallisuus* 1–3, 4–6. Keuruu: Otava 2006.

Kauppinen–Koskela–Mikkola–Valkonen: *Äidinkieli. Käsikirja*. Porvoo: WSOY 1994.

Lotti, Leila: *Markkinointitutkimuksen käsikirja*. Porvoo: WSOY 1996.

Lukion opetussuunnitelman perusteet 1985. Helsinki: Kouluhallitus 1985.

Lukion opetussuunnitelman perusteet 1994. Helsinki: Opetushallitus 1994.

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Elektroninen aineisto osoitteessa www.edu.fi./julkaisut/maaraykset/ops/lops_uusi.pdf. Luettu 28.3.2008.

Mikkola–Koskela–Haapamäki–Niemi–Julin–Kauppinen–Nuolijärvi–Valkonen: *Äidinkieli ja kirjallisuus. Käsikirja*. Jyväskylä: WSOY 2004.

Rikama, Juha. *Lukion kirjallisuudenopetus 1900-luvun jälkipuoliskon Suomessa*. Helsinki: SKS 2004.

6 Liitteet

Liite 1: Lukion äidinkielen opettajille keväällä 2007 lähetetty kysely.

HYVÄ ÄIDINKIELEN JA KIRJALLISUUDEN OPETTAJA

Tämän kyselyn tarkoituksena on kartoittaa näytelmäkirjallisuuden opetuksen tilaa lukioissamme. Se muodostaa keskeisen osan pro gradu –työtäni Helsingin yliopiston taiteiden tutkimuksen laitokselle. Toivon, että teiltä löytyy hetki aikaa kyselyyn vastaamiseen. Pyydän palauttamaan sen oheisessa palautuskuoressa viimeistään 31.5.2007.

Tutkimukseeni olen saanut apua Suomen Näytelmäkirjailijaliitolta. Osoitteenne on ÄOL:n rekisteristä. Vastaukset käsitellään anonyymisti.

Suuresti kiittäen,

Joonas Konstig
hum. kand., tuleva kollega

- 1. Minkälainen on suhteenne teatteriin (ympyröikää sopivin vaihtoehto)**
  - 1 Olen hyvin kiinnostunut teatterista ja seuraan sitä läheisesti
  - 2 Olen jossain määrin kiinnostunut teatterista ja seuraan sitä
  - 3 Teatteri ei kuulu läheisimpiin kiinnostuksenkohteisiini, mutta seuraan sitä jossain määrin
  - 4 En ole järin kiinnostunut teatterista

- 2. Käyn teatterissa noin _____ kertaa vuodessa**

- 3. Oletteko opettanut ilmaisutaitoa lukiossa**
  - 1 Kyllä
  - 2 En

- 4. Teettekö itse teatteria (kuulumalla johonkin teatteriryhmään, kirjoittamalla draamaa tms.)**
  - 1 Kyllä
  - 2 En

- 5. Onko yliopistossa annettu peruskoulutus mielestänne antanut riittävän pohjan näytelmäkirjallisuuden opettamiselle**
  - 1 Kyllä
  - 2 Ei

- 6. Yliopistossa annetun peruskoulutuksen lisäksi oletteko opiskellut näytelmäkirjallisuutta, teatteria tai ilmaisutaitoa**
  - 1 Kyllä, mitä ja missä _____
  - 2 En

7. Käyttämänne oppikirja käsittelee näytelmäkirjallisuutta mielestänne

- 1 Liian vähän
- 2 Sopivasti
- 3 Liiankin paljon

8. Kuinka paljon suunnilleen arvioitte käyttäneenne näytelmäkirjallisuuden käsittelyyn kaikesta opetukseen käytetystä ajasta nyt päättyvän lukuvuoden 2006–2007 aikana (jos ette opettanut jotain kurssia, merkitkää sen kohdalle viiva)

1. kurssi: _____ %

2. kurssi: _____ %

3. kurssi: _____ %

4. kurssi: _____ %

5. kurssi: _____ %

6. kurssi: _____ %

Syventävä kurssi 7: _____ %

Syventävä kurssi 8: _____ %

Syventävä kurssi 9: _____ %

Muu, koulukohtainen kurssi: _____ %

9. Montako näytelmää koko opetusryhmä luki keskimäärin kurssien aikana

1. kurssi: _____ kpl

2. kurssi: _____ kpl

3. kurssi: _____ kpl

4. kurssi: _____ kpl

5. kurssi: _____ kpl

6. kurssi: _____ kpl

Syventävä kurssi 7: _____ kpl

Syventävä kurssi 8: _____ kpl

Syventävä kurssi 9: _____ kpl

Muu, koulukohtainen kurssi: _____ kpl

10. Mitä näytelmiä luettiin

---

11. Valitsiko näytelmät

- 1 Opettaja
- 2 Oppilaat itse
- 3 Opettaja ja oppilaat yhdessä

12. Missä määrin seuraavat seikat vaikuttivat näytelmän valintaan? (1=ei vaikuttanut lainkaan, 5=vaikutti ratkaisevasti)

sisällön kiinnostavuus	1	2	3	4	5
teoksen kirjallinen arvo	1	2	3	4	5
teoksen sopivuus ko. ikäryhmälle	1	2	3	4	5
teoksen pedagoginen sopivuus kurssin tavoitteisiin	1	2	3	4	5
teoksen saatavuus	1	2	3	4	5
teoksen kirjallisuushistoriallinen edustavuus	1	2	3	4	5
teoksen kotimaisuus	1	2	3	4	5
teoksen nykyaikaisuus	1	2	3	4	5

13. Voitteko mainita joitain näytelmäkirjailijoita, jotka ovat kiinnostaneet oppilaita

---

---

14. Entä ketkä suomalaiset näytelmäkirjailijat ovat kiinnostaneet

---

---

15. Mistä oppilaat saivat valitun näytelmäkirjan luettavaksi

- 1 Koulun kirjastosta
- 2 Muualta

16. Tulisiko mielestänne näytelmäkirjallisuuden käsittelyyn varata kouluissa aikaa ja resursseja

- 1 Selvästi enemmän
- 2 Hieman enemmän
- 3 Nykyinen taso on sopiva

17. Mitä esteitä on näytelmäkirjallisuuden opetukselle (voitte valita useita)

- 1 Ajan vähyys
  - 2 Sopivan oppimateriaalin puute (oppikirjat ym.)
  - 3 Näytelmäkirjojen heikko saatavuus
  - 4 Oppilaiden kiinnostuksen vähyys
  - 5 Opettajan kiinnostuksen vähyys
  - 6 Jokin muu, mikä
-

18. Vierailitteko viime lukuvuoden aikana luokan kanssa teatterissa

- 1 Vierailimme, _____ kertaa.
- 2 Emme

19. Kenen aloitteesta teatterikäynti tehtiin

- 1 Opettajan aloitteesta
- 2 Oppilaiden aloitteesta
- 3 Yhdessä päätettiin

20. Miten katsottava(t) näytelmä(t) valittiin

- 1 Opettaja valitsi
- 2 Oppilaat valitsivat
- 3 Valitsimme yhdessä

21. Miten näytelmäkirjallisuuden asemaa voisi mielestänne vahvistaa lukioissa

---

---

22. Käsitksenne mukaan näytelmäkirjallisuuden ja draaman opettaminen

- a Auttaa rakentamaan ja laajentamaan lukiolaisen maailmankuvaa
- 1 Merkittävästi
  - 2 Jossain määrin
  - 3 Ei merkittävästi
- b Auttaa nauttimaan kulttuuritarjonnasta monipuolisesti
- 1 Merkittävästi
  - 2 Jossain määrin
  - 3 Ei merkittävästi
- c Lisää nuorten kiinnostusta teatteriin
- 1 Merkittävästi
  - 2 Jossain määrin
  - 3 Ei merkittävästi
- d Auttaa puheviestintätaitojen kehittämisessä
- 1 Merkittävästi
  - 2 Jossain määrin
  - 3 Ei merkittävästi

- e Auttaa kirjoittamisen kehittämisessä
  - 1 Merkittävästi
  - 2 Jossain määrin
  - 3 Ei merkittävästi

- f On osa kirjallisuus- ja kulttuurihistoriaa ja yleissivistystä
  - 1 Merkittävästi
  - 2 Jossain määrin
  - 3 Ei sanottavasti

23. Puheviestintä on uudessa opetussuunnitelmassa saanut entistä keskeisemmän roolin. Onko tämä mielestänne vaikuttanut draaman opetukseen

- 1 Lisännyt merkittävästi
- 2 Lisännyt vähän
- 3 Ei sanottavasti

24. Järjestettiinkö koulussanne näytelmäesityksiä

- 1 Kyllä
- 2 Ei (voitte siirtyä kohtaan 31)

25. Jos esitettiin, kuka valitsi esitettävät näytelmät

- 1 Opettaja
  - 2 Oppilaat
  - 3 Valitsimme yhdessä
  - 4 Kirjoitimme näytelmän itse
  - 5 Joku muu valitsi, kuka
-

26. Jos valitsitte olemassa olevan näytelmän, missä määrin kyseisen näytelmän valintaan nähdäksenne vaikuttivat (1=ei vaikuttanut lainkaan, 5=vaikutti ratkaisevasti)

sisällön kiinnostavuus	1	2	3	4	5
teoksen kirjallinen arvo	1	2	3	4	5
teoksen sopivuus ko. ikäryhmälle	1	2	3	4	5
teoksen pedagoginen sopivuus	1	2	3	4	5
teoksen saatavuus	1	2	3	4	5
teoksen kirjallisuushistoriallinen edustavuus	1	2	3	4	5
teoksen kotimaisuus	1	2	3	4	5
teoksen nykyaikaisuus	1	2	3	4	5

27. Kuka oli vastuussa esityksistä

- 1 Äidinkielen opettaja
- 2 Joku muu opettaja
- 3 Oppilaat itse tai heidän vanhempansa

28. Miten esitykset rahoitettiin

- 1 Myymällä lippuja
- 2 Rahoitettiin muuten
- 3 Rahoitusta ei tarvittu

29. Kuinka monta kertaa näytelmä esitettiin (harjoitukset pois lukien)

- 1 Kerran
- 2 2-4 kertaa
- 3 Useammin

30. Paljonko esityksillä oli suunnilleen katsojia kaikki esityskerrat yhteenlaskettuna

- 1 Alle viisikymmentä
- 2 Viisikymmentä – sata henkeä
- 3 Yli sata

31. Miten hyvin tunnette seuraavia teatterialan järjestöjä (1=En tunne lainkaan, 5=Tunnen erittäin hyvin)

Teatterin tiedotuskeskus (TINFO)	1	2	3	4	5
Suomen Näytelmäkirjailijaliitto (SUNKLO)	1	2	3	4	5
Nordic Drama Corner Oy (Näytelmäkulma)	1	2	3	4	5
Jokin muu, mikä? _____	1	2	3	4	5

32. Näytelmät.fi -palvelu (www.naytelmat.fi) on internetpalvelu, jonka kautta ammatti- ja harrastajateattereiden on mahdollista hankkia kotimaisia näytelmiä sähköisessä muodossa. Onko palvelu teille tuttu

- 1 Kyllä
- 2 Ei

33. Jos Näytelmät.fi -palvelu avataan myös kouluille, kuinka kiinnostunut olisitte käyttämään sitä

- 1 Erittäin kiinnostunut
- 2 Jossain määrin kiinnostunut
- 3 En juurikaan kiinnostunut
- 4 En osaa sanoa

34. Kuinka kauan olette opettanut äidinkieltä: _____ vuotta

35. Miten arvioisitte näytelmäkirjallisuuden osuuden opetuksessa muuttuneen tänä aikana

- 1 Kasvanut selvästi
- 2 Ehkä hieman kasvanut
- 3 Pysynyt ennallaan
- 4 Ehkä hieman pienentynyt
- 5 Pienentynyt selvästi

36. Miten arvioisitte lukiolaisten kiinnostuksen näytelmäkirjallisuutta ja teatteria kohtaan muuttuneen

- 1 Kiinnostus lisääntynyt selvästi
- 2 Kiinnostus ehkä hieman lisääntynyt
- 3 Kiinnostus pysynyt ennallaan
- 4 Kiinnostus ehkä hieman vähentynyt
- 5 Kiinnostus vähentynyt selvästi

37. Minkälaisena pidätte lukiolaisten kiinnostusta näytelmäkirjallisuutta ja teatteria kohtaan tällä hetkellä

- 1 Kiinnostus on hyvin suurta
- 2 Kiinnostusta on
- 3 Kiinnostus on hyvin vähäistä
- 4 Ei juuri kiinnosta

38. Sukupuolenne (ympyröikää)   M   N

39. Syntymävuosi 19_____

